Самостійна Україна

ЛИСТОПАД 1964

INDEPENDENT UKRAINE

ЧІКАГО — НЬЮ-ЙОРК

САМОСТІЙНА УКРАЇНА
INDEPENDENT UKRAINE
Ukrainian Monthly Magazine
Published monthly by the Organization for the
Rebirth of Ukraine
Cooper Station P. O. Box 4
New York 3, N. Y.
Edited by Editorial Staff
Editor in Chief Michael Panasiuk
Yearly subscription $4.00, single copy 50 cents.
Mailed at Chicago, Illinois
Видає: Центральна Управа Організації Державного Відродження України
Редагує Колегія
Головний Редактор Михайло Панасюк
Адреса Редакції і Адміністрації:
"INDEPENDENT UKRAINE"
2315 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Ill.
Phone: ARmitage 6-0066

КОМУНІКАТ ПРОВОДУ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

7-го листопада 1964-го року відбувся в Люксембурзі, на Бонневегор Фрідгоф похорон славної пам'яті полк. Андрія Мельника, Голови Проводу Українських Націоналістів. Вийнятково чисельна українська громада сусідніх країн, націоналісти Европи, Канади і ЗДА, делегації різних українських середовищ зібрались солідарно, щоб віддати останню послугу тому, хто був для нас найвищим керманичем, а для всього українського народу незаперечним моральним авторитетом. Коло сотні вінків склали ті, що бажали сполучитися у спільному болю з ВШ. Дружиною Покійного, з його Родиною та всім українським Націоналістичним Рухом.

Після похорону відбулося засідання ПУН, на якому, згідно із устроєм Організації Українських Націоналістів схвалено, що дотеперішній затверджений П'ятим великим Збором У.Н., на проповицію полк. А. Мельника,перший заступник Голови ПУН, редактор Олег Штуль — Жданович приступив з днем 1-го листопада 1964-го року до виконування обов'язків і прав Голови Проводу Українських Націоналістів.

Виконуючи вимоги устрою ОУН, Провід Українських Націоналістів вирішив на тому ж засіданні — скликати до часу 12 місяців Шостий ВЗУН, якого завданням в першу чергу буде вибір Голови ПУН. Склад Комісії підготови Шостого ВЗУН, точна дата й місце його відбуття будуть подані своєчасно до відома усім клітинам УНРуху.

Люксембург, 6 XI 1964.

ПРОВІД УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

***

УВЕСЬ УКРАЇНСЬКИЙ ПОЛІТИЧНИЙ СВІТ В ЖАЛОБІ

7-го листопада 1964 р. в Люксембурзі в глибокій жалобі поховано сл. п. полк. Андрія Мельника.

Разом з Дружиною та найближчою родиною Покійного в похоронній церемонії взяло участь близько 500 осіб. В похороні були заступлені представники всіх українських політичних угруповань світу.

Державний Центр Української Народньої Республіки заступав голова ресорту закордонних справ В. О . УНРади інж. Дм. Андрієвський.

В чолі американських українців стояв голова Ц.У. ОДВУ д-р Богдан Гнатюк. Український Конгресовий Комітет в ЗДА репрезентував п. Ярослав Гайвас. Делегацію закордонних частин ОУН очолював проф. Степан Ленкавський. Делегацію ОУН за кордоном — д-р Богдан Кордюк.

Похоронні відправи відслужили шість греко-католицьких священиків в чолі з о. шамбеляном Марусиним, та три православні священики в чолі з всч.о.прот. Паладієм Дубицьким.

Чисельно було заступлене українське вояцтво — побратими зброї Покійного з Д. Армії УНР (в якій він був Начальником Штабу) та з інших давніших і новіших українських формацій визвольно-революційних часів.

Було зложено понад 100 вінків, в тім від Елисавети Кужім — Скоропадської, що нині очолює Гетьманський Рух.

Українська спільнота в усьому світі вкрита жалобою.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

РІК XVII ЛИСТОПАД, 1964 Ч. 11(189)

Ділимося сумною вісткою з членами ОДВУ, її Братніх Організацій і з усім Українським Громадянством в ЗДА, що дня 1. листопада 1964 року в Европі відійшов у вічність

славної пам'яти Полковник

АНДРІЙ МЕЛЬНИК

Голова Проводу Українських Націоналістів, колишній старшина Українських Січових Стрільців, співорганізатор Січових Стрільців, Начальник Штабу Української Дійової Армії, співосновник Української Військової Організації та Організації Українських Націоналістів, Провідник Українського Націоналістичного Руху в боротьбі за Українську Самостійну Соборну Державу.

Центральна Управа ОДВУ

Теодор Курпіта

БЕЗСМЕРТНОМУ

Прийшла короткість слів, холодна, наче змій,
Нечайна, як пролом, і чорна, наче зрада,
Що вмер великий наш, другий наш вождь Андрій,
В час нашої весни — на перше листопада...

Замкнув орлиний зір командир і боєць,
Нерв змагу і сердець володар незамінний,
Що все своє життя і серце все своє
Віддав за честь і блиск віднови України.

Не стало серед нас воскресної зорі,
Забракло мужніх рук, що ними в завірюхах
Він вів своїх братів до Золотих Воріт,
Крізь кровомовність дат засвідчень бунту духа.

Під тужний зимний клич підльвівських журавлів
І під чужих калин розплакані рубіни —
Візвав Його Господь з нерідної землі
На свій великий збір над завтрам України...

Командире, що згас, як наших мрій срібло,
Начальнику сердець вірлиних і гарячих,
Сьогодні по тобі ридає наш Дніпро,
Від Тиси по Кавказ вся Україна плаче.

Ти — Морозенко наш. Зустрівшись в небесах
Віч-на-віч з Тим, Хто Бог — скажи Йому від нас тут,
Що не манить нас слів євангельських краса,
Лиш міт, що з нами Бог і сон про власний наступ.

Хоч Люксембурзька твердь прийме Твою Труну
І горобина ніч заплаче понад Краєм,
Та пісню наших душ лишив Ти, мов струну,
Яка за день — чи два оркестрами заграє...

Ми підем із світів за покликом сурми,
З-під зір нерідних неб та з-над полів пустельних,
І з нами будеш Ти, що тим горів, що ми,
Великий Провідник — Андрій — полковник Мельник...

І до мети дійдем. Повстане з мертвих мрій
Закута в ланці пут Господніх мрій країна,
І оживеш Ти знов, безсмертний наш Андрій,
Бо із Твоїм Ім'ям воскресне Україна.

Юрій Артюшенко

СЛ. П. ПОЛК. АНДРІЙ МЕЛЬНИК

Першого листопада 1964 року відійшов від нас у вічність сл. п. полковник Андрій Мельник.

Залишив нас полк. А. Мельник у день, який в нашу добу символізує відродження прадавньої ролі Галичини, — як західнього форпосту об'єднаної Української Держави, яку в спадщину для майбутніх поколінь лишив Володимир Великий, об'єднавши всі етнографічні українські землі, в тім і т. зв. Червенські міста: Перемишль, Белз, Червень тощо.

У відродженні цієї давньої ролі Галичини та в сповненні випливаючих з цеї ролі завдань, має великі заслуги також полк. А. Мельник, — який боровся за це від юних літ до кінця свого життя. І Провидіння Боже судило йому, що він відійшов у вічність якраз в цей символічний для нас день.

Героїчна боротьба українського народу за національно-державні ідеали, що були освячені кров'ю в княжій і козацькій добі, почерез Гайдамаччину (1768) та Київську Козаччину (1855) під впливом творів Шевченка в ближчий до нас час втілилась в гуртки української молоді підземелля: «Братство Тарасівців» (1891), в «Революційну Українську Партію» тощо.

Під впливом Шевченківського світогляду в 1914 році — в століття народження великого Кобзаря, була створена перша українська формація — Українські Січові Стрільці, в складі яких полк. А. Мельник відзначився кількома геройськими подвигами, зокрема в боях за Галич.

Так в тяглості боротьби за національно-державні ідеали, що через століття плекалися на всіх українських землях, викристалізувалася в нашій добі ідея **Самостійної Соборної Держави.**

В 1917-20 роках цю ідею, шляхом національної революції, втілено в життя у формі Української Народної Республіки, якої одним з творців був і полк. А. Мельник.

Полк. Андрій Мельник, поруч Симона Петлюри та Євгена Коновальця, стає в аванґарді бойової когорти української молоді за національну ідею — Самостійну й Соборну Українську Державу, та кладе, разом із полк. Є. Коновальцем, соборницькі основи під Армію Української Народньої Республіки. Разом з тим він допомагає скріпленню законної повновартости та рівнорядности Армії УНР з арміями всіх суверенних держав світу.

Вклад полк. А. Мельника у визвольні змагання здобуває признання з боку військового та державно - політичного Проводу Української Держави і його покликується на одно з найвищих становищ — Начальника Штабу Дієвої Армії Української Народньої Республіки. Це признання дістав він за ряд перемог над ворогом зі своїми Січовими Стрільцями. У цій героїчній боротьбі з ворожими навалами, що в Україну котилися й відкочувалися — зі сходу на захід, а з заходу на схід, — полк. А. Мельник із Січовими Стрільцями вписав в історію збройних змагань Армії УНР не один невмирущої слави дороговказ, що присвічуватиме майбутнім поколінням.

Полковникові А. Мельникові мусимо завдячувати також і те, що намарно пішли ворожі заміри знищити український державно-визвольний фронт — вже після реґулярно-збройних змагань.

Перейнятий традиціями Української Армії полковник А. Мельник стає співосновником Української Військової Організації (УВО) та разом з полковником Є. Коновальцем і старшинськими кадрами Української Армії (переважно Січових Стрільців) продовжує в рядах УВО дальшу боротьбу, змінивши тільки методи й способи боротьби з леґальних на нелеґальні, всенародньо-збройні — на підпільно-революційні.

По збройних змаганнях, в рядах українського бойового аванґарду, по переоцінці національних вартостей, зродився новий український світ — український націоналізм, який поставив в осередку своїх змагань українську націю, як найвищу цінність, — органічно поєднавши в собі патріотизм з національно-державними ідеалами. Цей світ вивершив себе політично-ідеологічною системою понять, опертою на державницьких традиціях і духових первнях, питоменних українському народові і покликав до життя Організацію Українських Націоналістів (ОУН).

Одним з творців ОУН був власне полк. Андрій Мельник, який і помер на становищі її Провідника — Голови Проводу Українських Націоналістів.

Вийшовши з того українського покоління, яке в нашій добі вибороло державність українській нації та втілило в українську реґулярну армію державну єдність вояцтва всіх українських земель, полк. А. Мельник продовжує,

й по реґулярно-збройних змаганнях, до самої смерти, боротися в системі УВО й ОУН безкомпромісово за здобуті в державний період найвищі духові й державно-політичні вартості.

Тож у дні нашої жалоби по сл. п. полк. Андрієві Мельникові відчуймо глибше, як будь коли, вагу тих вартостей, яким залишився вірний наш Провідник до самої смерти.

При тім, зокрема ми — військовики будьмо вірні його традиціям додержання військової субординації, та збереження власної української законности, в чому прикладом він для нас є не тільки тим, що перебував на становищі Командира Корпусу, Начальника Штабу Дійової Армії й Ревізора Військових Місій УНР за кордоном тощо, але і тим, що він, як Голова Проводу ОУН, стояв на становищі законности Державного Центру в екзилі та приступлення ОУН до УНРади.

Ми — націоналісти — мусимо тішитися, що й зміна варти, зміна поколінь в Проводі ОУН відбулася теж законно ще за його життя.

Почуття законности є органічною частиною характеру українського народу й тому ми, націоналісти, що є інтеґральною частиною українського народу, мусимо все пам'ятати, при всіх наших потягненнях, про цю законність, а зокрема в зміцненні наших духових і політичних зв'язків з українським народом на Рідних Землях.

В ці жалібні хвилини відновлюючи в своїй пам'яті, думках і серці почування, що все нуртували в мене в час організаційних контактів з полк. А. Мельником, я в них усвідомлюю тепер глибоку свою віру в нього, як в того, хто лицарськістю в рядах Армії УНР довів свою щиру відданість ідеї Самостійної Української Держави та її законним формам — Української Народньої Республіки.

Ці почування виростали в мене ще з часів мого духового пов'язання з ним в рядах УВО в початках двадцятих років, коли я ще ні його, ні полк. Є. Коновальця особисто не знав. Пізніше, в рядах ОУН при особистих зустрічах з ним, коли то моя приязнь до нього збільшилася і нарешті в листуваннях з ним із ЗДА, я побачив в нім безспірний національний авторитет, — духового Батька державно-творчих починів.

Так, сл. п. полк. Андрій Мельник — це найсвітліша постать наших днів, це — найкращий взірець лицарської взаємопошани серед кращих з найкращих державно-думаючих українців.

Тому то сл. п. полк. А. Мельник є дороговказом до об'єднання всіх українських державнотворчих сил на засадах законности й правопорядку. Цей його дороговказ і по його смерті завдаватиме Московській імперії найдошкульніших ударів — як визвольне гасло для нас і для всіх поневолених Москвою народів.

Вістка про Його смерть в Україні пригадає всьому українському народові про ті мільйони жертв, що їх народ зложив на вівтар свого державного визволення в ім'я ідеї.

У дні нашої жалоби ми українці на чужині в духовім єднанні промовмо спільне всім нам українське національне «Вірую», що є й «Вірую» сл. п. полк. А. Мельника. Промовмо так, щоб його почув не тільки чужинний світ тут. але й там в Україні український нарід, а з ним і всі поневолені Москвою народи.

Промовмо наше спільне «Вірую» так, щоб над свіжою могилою людини вічних національних і вселюдських цінностей — над могилою сл. п. полк. Андрія Мельника, пробудилися сплячі, прозріли засліплені й пішли за дороговказами того, хто є відбиткою життєтворчої ідеї, лицарських чеснот і високо-моральних духових вартостей, за якими так тужить світ.

Тож з вірою у вічну цінність і безсмертність духових скарбів української нації, що їх виявом був сл. п. полк. Андрій Мельник, з вірою в незломність національних стремлінь українського народу та непохитною вірою в свої сили — йдімо здобувати дальші позиції на шляху наших національно-державних змагань.

«Ідея безкомпромісової революційної боротьби проти ворогів, плекана Організацією Українських Націоналістів, боротьби власними силами українського народу, одним суцільним фронтом всіх самостійницьких сил без різниці територіяльного походження, віровизнання та світогляду сьогодні остаточно перемогла в усіх ділянках нашого національного життя».

Андрій Мельник

Д-р Юліян Вассиян

ДО ПРОБЛЕМИ: МАТЕРІЯ — ДУХ

Конкретна **появність** (**Ersheinbarkeit**) матерії представляє надзвичайно багату скалю первнів, прикмет, сполук, аґреґатів і т. д. — отже, барвистий образ багатої індивідуальної стилізації. **Матерія взагалі** — в досвіді не виступає, і годі шукати її в котрійсь із конкретних форм, щоб могти потім редукувати до неї всі інші форми. Природознавство вподобало собі, напр. атом водня і намагається бачити в ньому праформу матерії взагалі та спроваджувати поодинокі первні шляхом вибивання (витручування) з їх атомної будови надрядних електронів до атомної будови водня — протон і один електрон. Нема речової основи повірити в ефективність задуманого почину (експерименту) так само, як ніколи не вдасться психологам у простому враженні встановити праформи душевного життя. Ні атом, ні враження — тут позначився в психології премогутній вплив природознавчих метод — у відомій своїй науковій структурі не є й не можуть бути синтезами філогенези своїх багатих царин. Власне те, чого їм не достає, є причиною, чому при сучасній структурі людського досвіду (можливо, що вона ніколи не зміниться) не можна збагнути в одному атомі істоти всієї матерії, матерії взагалі.

До істоти матерії належать усі форми її життя, її тотальний буттєвий засяг. Можливо, що бачення матерії з її внутрішнього аспекту прояснило б наскрізь тайну її буття, і тоді кожна її частинка була б одночасно синтезою цілости, однак покищо бажаний стан речі є тільки **завданням для духа:** з безконечно багатого образу життя матерії, так як воно виступає в досвіді спостереження, створити, дати синтезу — **матерію взагалі.** Так як ідея безмежности матерії є вже сама з себе **іманентною** позицією думаючого духа, так само проблема істоти матерії веде поза царину об'єктивного — зовнішнього — досвіду і кінчиться в духовій сфері вимогою (постулятом) **безумовної матерії,** отже чогось, чого взагалі нема між найрізнороднішими формами життєвого досвіду матерії. Не випадково ось вже в друге виховзується матерія з природного свого річища і втискається кудись у царину з іншими вимірами, немов хотіла б об'єктивуватися на полі ієрархічної вищої дійсности духа. Що ціла проблематика матерії не кінчається на безпосередній її маніфестації в формі почуттевого досвіду, але переходить процес майже езотеричного перевтілення — це доказ, що не сама матерія опановує терен досвіду та що вже сама її актуалізація передумовляє діяльність якогось іншого принципу. Настирливість, з якою людський розум шукає за **істотністю** явищ і многозначна розв'язка

БАЗАР

Двадцять першого листопада минають 43 роковини одної із найбільш героїчних подій в історії українського вояцтва — розстрілу большевиками 359 українських вояків під Базаром.

Після майже чотирирічної кривавої боротьби українського війська з московськими большевиками та іншими ворогами, що прагнули задушити щойно відроджену українську державу, рештки його були вимушені податися за Збруч і опинилися в концтаборах Польщі й Румунії.

Але боротьба не скінчилась. Україна палала в огні повстань і заворушень.

Загарбавши Україну, большевики тримали в ній більшу частину своєї армії, що несла українському населенню жорстоку сваволю та грабунки.

Українські вояки за кордоном чули стогін українського народу, знали про той жах, що панував на Україні під большевиками і вирішили, хоч би ціною власного життя, визволити Україну з кігтів окупанта.

За колючими дротами в таборах інтернованих вояків армії Української Народньої Республіки в Польщі утворюється штаб повстанчої армії Другого Зимового Походу на чолі з генерал - хорунжим Юрком Тютюнником. Волинські ліси заповнились незнаними таємничими дроворубами, що чогось вичікували... Це були втікачі з таборів — інтерновані українські вояки, які мали увійти в склад головної волинської групи.

Метою походу був прорив на лівобережну Україну й організація там повстання з метою відрізати ворогові відхід до Московщини. На армію покладено завдання нищити большевицькі з'єднання, захоплювати військові склади, перешкаджати большевикам грабувати Україну та організувати регулярне військо на Україні.

Дня 4 листопада 1921 року головна Волинська група чисельністю до 900 чоловік, переслідувана частинами польської армії, перейшла кордон.

Менші групи II Зимового Походу — Басарабська і Подільська — вийшли з інших пунктів і далі мали пов'язатися з головною Волинською групою.

Вся повстанча армія була надзвичайно погано зодягнена та мала мізерну кількість зброї.

Вона мала лише одну могутню

поставлених питань, з яких кожна на свій лад хоче бути вичерпною відповіддю — чи це мала б бути самозрозуспосіб, що намагається проникнути в різний спосіб йонівів, припускальних, гіпотетичних окреслень, фантастичних вигадок, які себе взаємно заперечують, виключають, — тоді коли їх суцільність повинна б дати якраз щось навпаки, — перетин самосвідомої матерії. Вже правдоподібнішим джерелом цієї суперечної суміші буде рух, для якого матеріяльна царина є полем предметної свідомости, отже, даним його зовнішнім досвідом, який щохвилини виринає перед духовим зором з іншого боку, в іншій формі, кольорі, тоні і т. д. Бо зміст відношення між двома чинниками в русі постійно змінний, і кожна хвилина знаходить **своє окремішне** теоретичне окреслення. Тому наше знання про зовнішній світ таке багате, суперечливе, **проривне** (дуже важний момент!) і протиставиться кожній спробі упрощення шляхом затирання різниць. Власне, з цієї причини не вдається зведення (редукція) одних форм до других ні в природознавстві, ні в психології. Отже, якщо дух провадить справу синтези свого зовнішнього досвіду механічно, тобто редукцією всіх його форм до одної як основної, він намагається обманути себе, бо змісти зовнішнього досвіду, що **розгортаються в об'єктивному пляні перед** спостерігаючим підметом, через змішання не можуть дати ніякої **синтези;** вони залишаться далі моментами **зовнішнього** досвіду, а їх синтеза можлива не на **їх** ґрунті, але в **самому** підметі пізнання. Синтеза є безпосередньо **його** твором і має лише посереднє відношення до зовнішнього досвіду як свого відповідника. Що більше подібности, очевидно шляхом натяку й наводу, прокидає вона до поодиноких його змістів, то глибший і тісніший був зв'язок між підметом і його зовнішньою сферою. Як видно, підсумні висліди пізнання не є звичайною відбиткою реального світу, але оригінальними творами духової активности, тому вони є супроти реального зовнішнього світу засадами його викладу, цінування, істотної передачі, в чому з правила буває багато помилкових осудів, які не сходяться, розминаються з тим, що мають вичерпно окреслити. Саме многозначність осудів про істоту матерії доказує не що інше, як її **предметну позицію** в зовнішній сфері свідомости, що висказує, викладає свої переживання не поодиноко, але окремою **конструктивною формою,** як синтезою для великого числа пережитих вражень. Таким чином, завдяки напруженню, що заходить між тяглістю давнішого досвіду і засадотворчими починами підмету, устійнюється **фундаментальна буттєва максима:** самосвідома чинність духа, який постійно поконує предметно собі приявний зовнішній світ у той спосіб, що намагається проникнути в різний спосіб його істоту (суть) і висказати це в остаточній формі **свого** пізнання. На ділі описане відношення (описана ситуація)

зброю — палку любов до своєї Батьківщини і велику ненависть до окупанта.

Большевики чисельно й технічно багато разів переважали Українську Армію, обсідали з усіх сторін головну волинську групу, кидаючи до бою все нові й нові частини. В дощ, сніг, морози та через болота йшла група невтомно вперед, витримуючи щоденно тяжкі бої.

Брак набоїв, жорстокі морози і велика чисельна перевага ворога — все це спонукало повстанчу армію змінити свій рейд в напрямку на захід.

Дня 16 листопада 1921 року біля села Малі Миньки на річці Звіздаль відбувся останній бій.

В героїчній звитяжній боротьбі декілька сотень українських вояків чинили шалений опір червоній дивізії кінnотчиків.

Залишившись без боєприпасів, 359 вояків - лицарів потрапили до большевицького полону.

Босих і напівголих привели їх большевицькі тирани до великої викопаної ями. Обіцянками помилування червоні кати хотіли намовити лицарів відректися святощів, за які вони боролися. Але почули гідну відповідь, висловлену козаком Щербаком. «Ми знаємо, що нас чекає, і ми не боїмося смерті, але до вас служити не підемо. Коли ви нас уб'єте, — то знайте, що за нас помститься увесь український нарід!». Ці слова героя покрило гучне «Слава!». Як останній привіт Україні від її вірних синів пролунав гимн «Ще не вмерла Україна», заглушений скорострілами.

Могилу - Голготу білим саваном покрив сніг — своєю білістю символізуючи непорочність великої Жертви.

Їхній геройський чин затьмарює історичні Термопілі. Герої старовинної Греції мали за собою армію, від якої чекали допомоги. Герої ж Базару йшли в похід, покладаючись на власні сили.

Дух героїв Базару народив нових борців, що з піснею на устах йшли в боротьбу за Україну та за неї вмірали.

Підчас німецької окупації України в листопаді 1941 р. Обласне Керівництво ОУН на Житомирщині влаштувало Свято - Маніфестацію на могилах учасників II Зимового Походу.

Сюди зійшлися й з'їхалися десятки тисяч народу — старі повстанці,

не припиняється і пізнання істоти не стає фактом, але **функцією** активности духа, що відчуває постійно опір зовнішньої дійсности, якої найбистріше проміння духової енергії наскрізь не проникає. Вона існує, це відчуває підмет досадно, скільки разів він надармо висилюється щоб пустити холодно-спротивні обриси зовнішньої дійсности в пливку стихію духового діяння. Остаточно йому не вдається взяти приступом могутніх твердинь — вони бовваніють немов велитенський хребет небосяжних гір — вкритих м'ясистим покровом буйної дівичої зелені. Дух подивляє таємничу з'яву космосу і починає шукати стежок, що привели б його в саму його **гущавінь,** на дно яруг, на круті пропасті й обриви скель, на стрімкі верхи. Всестороння зацікавленість предметом символізує ідею об'єктивного пізнання, що йде в усіх напрямах і хоче істоту пережити (схопити) як багатство різноманітности. Головний наслідок усвідомлення таємничої зустрічі обох царин — той, що вони не перестають співдіяти, чи пак, що підмет впевнюється про постійний характер свого зовнішнього досвіду, визнаючи його чимось оригінальним, **неперекладним** на жодну мову понять, ідей, уяв. Він відкидає нав'язливі підшепти самовладної нетерпимости, в яких чути хворобливу жагу самолюбства (соціялізм'), і владно установляє: зовнішній світ не є ілюзією почуттів, але він є **дійсно**, а для нас він такий, яким його спостерігаємо і відчуваємо. Найрізнорідніші теоретичні конструкції не допускають безпосередньо цього світу і його в нічому не змінюють, бо вони є внутрішніми актами творчости духа й висловлюють у черговій окремій формі пережитий досвід.

Питання матерії непомітно в'яжеться з питанням духа так, що заки цей дотик стає свідомим, — виявляється, що це відвічний вузол, нерозривний за умов життя. Щобільше, він є самим життям, бо в ньому власне дух і матерія творять єдність органічної форми. Але це внутрішнє переплетення обох в одну дійсність не охоплює обох у цілості. Дух не тратить самопочуття в гарячих, повних пристрасти обіймах життя, він триває надрядно над ним, як розкішна корона овочевого дерева панує суверенно над його коренем. Не в житті повстає дух, але з нього він виростає і що вище сягне його творча снага, то могутніше його самопочуття. В ньому поглиблюється перспектива його істоти: дух не видається тоді собі наслідком життя, але навпаки, його основою. Що було овочем, стає також коренем і так установляється духова вісь світу.

Чи ці слова є пізнанням чи поезією метафізичного надхнення? Це міг би рішити той, хто збагнув би, чим є людський дух разом зо своїм пізнаванням, творенням, прямуванням. Могутній струм духового життя, в усій безпосередності його різноманітного ставання, був би для стороннього глядача, наділеного органами спосте-

загартовані в боях, жінки, діти, щоб віддати поклін і пошану 359 лицарям - героям. Німецькі окупанти були приголомшені і, зважаючи на високий ступінь організації Свята-Маніфестації й добре організовану оборону відділами ОУН, не наважились робити ніяких перешкод.

Після закінчення свята на могилах героїв Базару німецьке ґестапо почало масові арешти і розстріли найактивніших учасників маніфестації.

В Житомирі і на його передмісті з перших днів грудня почалися масові розстріли українських революціонерів.

Так прийшов Другий Базар під іншим окупантом.

На тому самому місці, де 1921 року большевики розстріляли 359 лицарів II Зимового Походу, тисячі селян і робітників з Волині і Полісся маніфестували свою волю до самостійного життя та свою готовість боротися до загину за Українську Державу.

Базар — доказ, що цю волю не змогла та не зможе спинити жадна сила, хоч би це мали бути два чи всі імперіялізми разом!

Базар - це свідок невмирущости українського героїчного духа, що серед найбільш несприятливих умов виринає з усією силою на дійову арену.

Д. Квітковський-Квітка

МОЇ МІРКУВАННЯ

Три України... — чи більше?

Як я уже цитував вище, наш літописець оповідає, що вигнавши «варягів за море», наші предки «почали самі собою володіти. І не було в них ладу і повстав рід на рід і були в них чвари, самі почали воювати з собою». Тому, що такий стан речей не був добрий, вони закликали варягів: «прийдіть княжити і володіти нами».

Чи сьогоднішній стан у нас, там, де не «княжать і володіють» над нами варяги, не є подібний до того, що його описує літописець? Наша душа розгуляна, невпорядкована, повна бунту і злоби — до себе самих. От вам ще кілька прикладів з нашого життя, які дуже нагадують нам «передварязькі» часи і то так у практичному

рігання внутрішніх переживань, як напр., людина обдарована здібністю зовнішнього спостерігання явищ — реальною дійсністю, цей наш внутрішній світ записувався б найдрібнішою свозю рискою на духовому екрані спостерігача як зовнішня, об'єктивна, реальна дійсність. Найдивачніші уявлення, химерні сполуки думок, нездійснимі забаганки, вся ідеальна царина духового життя — прийняла б для того глядача форму об'єктивного досвіду, в якому він розглядався б як у казковому пралісі. шукав причин, творив відповідні форми пізнання і будував величну будівлю світу.

Умовність понять «суб'єктивний», «об'ктивний» стає тут наглядна в можливо найчіткішій формі.

У попередніх виводах два рази просто накидалася думка, що матерія має в собі щось духове і навпаки Може між ними не більша різниця як, наприклад, між ненавистю і любов'ю, що силою своєї суперечности прокидають вимогу своєї подібности. Відомо, що ніякі зусилля вжитися в суть зовнішнього світу не вінчаються бажаним успіхом — явища цього світу стоять повні таємничости і своєї особової гідности. Коли дух не може пізнати їх у ніякий спосіб, у ньому будиться дивне бажання: стати деревом, загоном ріллі, горою, звірем чи синьою банею неба. Прямий шлях здобути форму всебуття вів би власне через найрізнорідніші форми-підмети цього буття, між якими доти нема знаку рівности, доки вони залишаються **собою.** Незвичайно важна думка, можливо єдина, що заслуговує на особливу увагу.

Ідея такого сутнього зближення є найвищим летом духа, якому **всепізнання** сниться як **всебуття.**

Тут народжується зав'язок нової проблематики.

Євген Онацький

I. УКРАЇНА ОЧИМА ІТАЛІЙСЬКИХ КОРЕСПОНДЕНТІВ У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ.

I. Перші враження.

Італійський Експедиційний Корпус увійшов на територію України через Румунію 7. 8. 1941 року. Але дописи з України італійських воєнних кореспондентів розпочалися далеко скорше: деякі з них супроводили німецькі війська з перших днів другої війни. Серед них особливо визначалися дописи Ліна Пеллеґріні, Франко Трандафіла, Курціо Малапарте та інших.

Чимало з дописів, вміщуваних тоді в італійських часописах, походили з німецьких джерел і були писані в Берліні. Я залишаю їх осторонь. Залишаю без уваги і описи боїв, що цікавитимуть військових фахівців, — зупинятимусь лише на тих дописах, що походять дійсно з української території і намагаються подати італійським читачам характеристику країни, її мешканців. При чожитті, як і в нашій душі, в нашому думанні.

Я не буду говорити про Україну, окуповану московським варягом. Там усе «в порядку», всі на всіх язиках мовчать, бо «благоденствують», сказав би Шевченко. Хто має відвагу говорити, того «варяги» висилають на Сибір «неісходиму» або на лоно Авраама.

Говоритиму про «вільну Україну», «амбасадорську Україну», про Україну, що складається з людей, які вийшли поза границі рідних земель, де панує ворог, щоб у вільному світі бути не тільки амбасадорами «воюючої України» за свободу, за національну й державну самостійність, але й прикладом дійсної України, яку ми хотіли б бачити на рідних землях. І що бачимо?

В серії «Моїх Міркувань» я висловив мої «Єретичні думки про нашу соборність і про Велику та Західню Україну» («Самостійна Україна», Чікаґо, січень 1964 р. і «Українське Слово», Париж, ——. 1155 - 1159). Моя теза була така: Ми повинні мати для **одної** України - одне українське свято державности, а щоб це сталося, ми мусимо позбутися нашого провінціялізму й стати дійсними державниками — і в наших душах, в наших серцях, і на ділі. Реакція нашої великої і малої преси на ці мої міркування була — ніяка. Наш політичний світ також промовчав мої міркування на тему нашого **державницького** думання і діяння.

Аж ось кілька тижнів тому я дістав аж два числа «Українські Християнські Вісті» за квітень — травень 1964 р. (рік II, ч.2),що виходить у Мюнхені під редакцією д-ра Володимира Муровича. Там на сторінках 15-ій, 18 до 20-ої включно надруковано надзвичайно обширний «Відкритий Лист до пана Квітковського — Квітки» пера д-ра Семена Шевчука. Д-р Семен Шевчук вже на вступі пише: «Смію твердити, що Ваші міркування, заміщені в тій статті, є незгідні з історичними фактами, вкі мали місце в літах 1918-1920, себто в тому часі, коли ми на **Східній і Західній Україні** (підкреслення моє — Д. К.) намагалися відбудувати нашу Державність. Я міркування Ваші опрокидую, а роблю це тому, щоб запобігти поширюванню Ваших фальшивих міркувань між нашою еміґрацією, а зокрема, між нашим молодим поколінням, яке з власного досвіду і з вла-

му мушу відразу завважити, що — в відміну від наставлення німецьких кореспондентів, — італійські кореспонденти виявляли в своїх дописах багато чисто людської симпатії до українського населення і дійсно намагалися зрозуміти його давнє й недавнє минуле, щоб подати італійським читачам вірний образ сучасного.

Франко Трандафіл, кореспондент мілянського «Іль Попольо д'Італія», був одним із перших італійських воєнних кореспондентів, що через Румунію опинився в серпні 1941 р. в Україні. В дописі з 4. 8. 41 він насамперед констатує радість, з якою українські селяни віддалися, після втечі совєтського війська, жнивам уже дозрілого хліба:

«...Для цього люду ця вже пожовкла пшениця і ця кукурудза, що з кожним днем все більше вбирає в себе з серпневого золота, насправді — саме життя. Протягом цілого року одна родина з п'яти осіб мусіла задовольнятися кількома кілограмами на місяць жовтої муки, що її розподіляли совєтські власті, і що їх зовсім не вистачало, щоб загасити голод дітвори й молоді родини. А тим часом треба було працювати, працювати безперестанку, без відпочинку, бо інакше наглядачі донесли б на ту родину, і приділ був би ще зменшений.

«Уявіть же собі радість цих людей, коли вони побачили, що тепер, коли большевиків прогнано, урожай землі, на якій вони так страшно працювали, яку вони так поливали своїм потом, вистарчить, щоб направду всіх наситити.»

«І тому в усіх помічається жаль за рідними, що знаходяться десь далеко, і що про їх долю вони нічого не знають, — багато людей побоюється, що тих рідних вони вже ніколи не побачуть. Ви тут відчуваєте ненависть, що з колективної зробилася особистою, супроти большевиків, які жінці забрали чоловіка, дітям батька або брата... Прийшла натомість надія: надія і певність, що небезпека яка від віків загрожувала тим людям і їх добробутові, — небезпека, що завжди приходила зі Сходу, зникла назавжди...»

Одночасно з Трандафілем прибули в Україну, також через Румунію, Ліно Пеллегріні, кореспондент мілянського «Іль Попольо д'Італія» та ґенуїського «Іль Секольо XIX», (про нього в «Українській Малій Енциклопедії»), і Курціо Маляпарте, кореспондент мілянського «Іль Коррієре делля Сера». Прибули вони через Сороку і Ямполь, де були присутні при боях при переході німецьких частин через Дністер, в початку серпня 1941 р.

Курціо Маляпарте, відомий письменник, автор численних романів, а також книжки про Леніна, проїзджаючи через село Качіковку, подорозі на Ольшанку спостерігав·

«Село ніби не потерпіло від боїв, що були тут ще кілька годин тому... Крамниця Універмаґу (в усіх сов'єтських селах знаходиться одна або й більше крамниць сних обсерваціи тих подій не знає».

І мої міркування на повищу тему й відкритий лист д-ра С. Шевчука за обширні, щоб широко цитувати тут. Цікавим раджу прочитати і мої «єретичні» думки й «відкритий лист» до мене д-ра С. Шевчука.

Я тільки хочу з прикрістю ствердити, що я мав рацію, пишучи, що «ми говоримо про Україну, а думаємо про своє село, своє місто чи в найкращому разі про свій повіт або провінцію. Говоримо про соборність і знову маємо на увазі тільки свій закуток».

Всяка річ була завжди спочатку ідеєю в душі людини — чи це в ділянці релігії, філософії, науки - чи соціяльно-політичного, чи іншого якогось, життя.. Так є і з нашою соборністю: доки ця соборність не стане дійсністю в наших душах, в наших серцях, в нашому думанні, як збірної одиниці — нації, до того часу не буде соборности і в практичному фізичному світі.

Ось кілька цитат із «відкритого листа» д-ра С. Шевчука: На мій закид, що «наші батьки не повинні були 1-го листопада проголошувати осібної, другої ЗУНРеспубліки. Вони мали проголосити відразу злуку Галичини, Буковини й Закарпаття з існуючою вже в той час Українською Народною Республікою», д-р Семен Шевчук, м. ін.: («забуваючи» цілковито про Буковину і Закарпаття) пише:

«1) **Галичани** (підкреслення моє — Д.К.) проголосили свою незалежну державу не в дорозі революції, а тільки в дорозі правній, опираючись на маніфесті австрійського цісаря Кароля 1-го з 16.10.18.» 2) «Проголошення це наступило не дня 1 листопада 1918 року, а тільки 18 жовтня 1918 р.» І далі: «Якщо б наші брати були проголосили злуку **Галицької Держави** підкреслення моє — Д.К.) 18.10., або 1. 11. 18 року з Надніпрянською (!) Українською Державою, то були б поповнили з уваги на тоді існуючу єще в повній силі Австрію — злочин головної зради. Вони були б заарештовані австрійською владою у Львові, посаджені в тюрму, а Львів і Східню Українську Галичину були б з місця обсадили Поляки. **А тоді все було б пропало.** Не було б кому робити Першого Листопада». Проти такої «логіки» й історичних фактів автора «відкритого листа» неможливо виступати. Коментарі також зайві. Якщо людям грозила тюрма за «злочин головної

Універмаґу, кооперативи, що заступає вільну торгівлю в СССР) була пограбована. Перед розбитими дверима лежали розкидані купи подертого паперу, пошматовані картонні коробки, черепки від посуду, солома, в яку були обгорнені ріжні речі. Але, загально кажучи, село виглядало непорушеним зі своїми хатами, побіленими або помальованими зеленою чи блакитною фарбою і оточеними в більшості ніби верандою, що її творить дах, сильно випнятий наперед і спертий на дерев'яні стовпчики, по мистецьки різьблені ...

«Переїхавши місток, ми опиняємося знову серед рівнини... У п'яти кілометрах звідси знаходиться село Шуми, в заглибині долини. Всі українські села ховаються в зелених зморщках ґрунту. Від часу до часу ця рівнина, іноді цілком рівна, іноді хвиляста, загинається і творить долину, а в ній знаходиться, на березі якогось потічка українське село. Завдяки цьому, коли дивишся вздовш рівнини, Україна здається пустелею: життя цієї плідної й перенаселеної країни ховається в зморщках землі, видається потаємним, уникливим, в гармонії з її населенням, фізично гарним, м'яким в обходженні, привітним, милосердним і побожним...» (Іль Коріере делля Сера» 10. 8. 1941).

Ліно Пеллеґріні опинився в Шумах 9 серпня. Була вже ніч. Перспектива провести ніч в автомобілі, де його довгі ноги протестували проти надто вузького приміщення, була не надто приваблива. Але біля одного містка, він помітив хатку, що біліла вночі. Він постукав у вікно. Підождав трохи. Ніхто не відповідав. Постукав знову, почув легкий шелест і кишеньковим ліхтарем освітив якусь постать, що рухалася за вікном. Ще підождав. Але ніхто не відчиняв. Очевидячки, там намагалися цілковитою мовчанкою примусити його відмовитися від відвідин білої хатки.

«А я тим часом думав: той, хто там спить, мабуть відчуває жахливий страх; мабуть, думає, що йому має трапитися якесь нещастя з тими чужинцями, що будять людей серед ночі, коли навіть і війна стихає, коли всі мають право на сон ...

Нарешті, двері відчинилися, коли я знову рішуче загрюкав. Передо мною з'явилася русява жінка із зляканими очима і волоссям смішно підібраним на темені.

— Чи міг би я тут переспати? — вжив я найбільш ніжного й чемного тону, на який тільки був здатний.

— Нас тут тільки дві жінки... ліжок ми не маємо. —

Не знати чому, коли просиш переспати, люди, навіть у війні говорять про ліжка!

— Ліжок у нас нема... але якщо ви хочете ввійти... —

Я не примушував її повторяти двічі запрошення. Але завагався, коли вступив до маленької кімнатки, де кілька кур залишило чимало помітних слідів... Очевидячки, тут не було мені місця для спання.

зради» з рук «еще в повній силі Австрії», то чи дійсно вільно від них було вимагати неможливого?

Після довших історично — правних виводів про тільки зовнішньо — демонстративний, а не органічно-державний характер акту соборности від 22 січня 1919 року, д-р Семен Шевчук пише: **«Якщо ж йдеться про свято державности і самостійности, то для Галичан, Буковини і Карпатської України святом державности і самостійности по всі часи є і буде день 1 листопада 1918 р.** (підкреслення д-ра С.Ш. — Д. К.), цебто день,в котрому **Галичани** (підкреслення моє — Д.К.) обняли по віках неволі владу над українською землею від Австрії і рішили самостійність своєї землі боронити своєю кровію, що й зробили.**Який день призначать наші брати Надніпрянці на свято своєї державности і самостійности — це виключно їх справа. Нам до цього не втручатися. Може ним бути день підписання Берестейського миру, або день проголошення Четвертого Універсалу».** (Підкреслення моє — Д. К.)

Я ніколи не думав, пишучи мої «еретичні думки про соборність», що я так близько до болючої, політично вбивчої для нас правди. Я думав, що дві України — це тільки відмираючі залишки минулих помилок. Для д-ра Семена Шевчука національно-державна політична і духова соборність всієї України, в тому й Галичини, є ілюзією тому він радить мені: «не завертаймо собі й іншим голови ілюзіями». Поминаючи всі закиди в сторону Голови Директорії і Головного Отамана Симона Петлюри,мовляв,він і його уряд «зрадив Галичан і запродав їх Полякам», я ставлю собі і нашій громаді запит: **Чи святкування акту соборности є дійсно святкуванням ілюзій?** Чи ми дійсно маємо дві, політично й духово різні, непримиримі України? Може чотири? За словами й твердженнями д-ра С. Шевчука (мабуть, і згідно з політичною філософією та інтерпретацією нашої історії квартальником «Українські Християнські Вісті»), ми маємо дві України: Галицьку й Наддніпрянську. Пише д-р С. Шевчук: День 22 січня 1919 р. був тільки «увертюрою», без ніякого значення з правного боку...» опера не зістала відспівана, бо не явилися актори, розуміючи під цим, що не були скликані Українські Національні Збори, які були б ратифікували «увертюру» й дали їй силу обов'язуючого закону. То-

— Можете спати тут, — сказала мені русява жінка.

Було їй яких 30 років. Була вона, як і всі тутешні жінки, знищена життям, але зберігала деяку жвавість у мові.

Страх у неї, певно, минув. Мала заспаний вигляд.

— Добре, але де ж ви примістится? —

— Я? Я дуже добре спатиму там з мамою. —

За великою піччю лежала друга людська постать, між піччю і стінкою. Не було можливости відмовити. І я надто нерішуче відмовлявся. Жінка поклала мені коца на одну з дерев'яних лав, що я з ними вже познайомився кілька вечорів тому. Спитала мене, чи не хочу я трохи хліба, трохи молока... О, певно, що хочу. Крім дерев'яної лавки, щоб спати, я хотів молока й хліба.

В малюсенькій хатці села Шуми я аж ніяк не сподівався такої гостинности. Я вийшов до мого авта, щоб взяти іншого коца, і зустрів стежу румунських вояків, що обшукувала село.

— Як уважаєте, чи можу я спокійно переспати у тій хатці?

— О, ні, ні! Ми вам ніяк не радимо! — відповіли румуни. Навкруги багато розігнаних русских. Залишайтеся краще в автомобілі. Спіть тут. Шлях безпечний, бо тут постійно проходять стежі.

Я подякував, але повернувся до хатки. Хліб, молоко і дерев'яна лава мене спокусили. Я поринув у глибокий сон, смакуючи усім своїм тілом дерево лави, що здавалося мені роскішно м'яким. Я проспав аж поки мене світло і тепло дня та надто численні мухи не розбудили.

Тільки я розплющив очі, як увійшов румунський солдат, увесь спітнілий, і попросив трохи «паіне», трохи хліба, бо він був голодний. Жінка, Паша, його не розуміла, але відчула, що солдат хоче їсти. Вона посміхаючись, дала йому хліба, і солдат здивувався, що його тут зрозуміли. Мова творить великі труднощі, як тільки перейти Дністер. Тут говорять лише по українськи, і дуже рідко можна знайти когось, хто б бурмотів бодай кілька слів в молдавському діялекті.

Тим часом мене знову почастували хлібом і молоком. Паша поставила горщик біля вогню, що горів в глибокій печері величезної печі. Від часу до часу повертала горщик, щоб горяч від вогню краще його зо всіх боків обогрівала, і нарешті витягла його, коли молоко почало здійматися.

Стара мати встала ще тоді, як я спав. І я побачив також дуже поважну й стриману дівчинку.

— Моя доня, — сказала Паша. — Має десять років. Вона не мала страху, коли тут стріляли з кулеметів. Війна її не лякає...

— А де ваш чоловік, Пашо? —

Постійна, трохи дурновата усмішка Паші зникла на хвильку.

— Мій чоловік... (Паша уважно подивилася на мене,

му, читаємо далі у «Відкритому листі» д-ра С.Шевчука, «не існує правне об'єднання обох братніх держав, а тільки існують **дві України** (підкреслення моє — Д.К.), Галицька і Наднiпрянська. Тому останній час на це, щоб ми, Галичани,і Наддніпрянці з репертуару наших національних обходів цю **київську увертюру** (акт проголошення соборности дня 22 січня 1919 р. — Д.К.) елімінували і себе не компромітували й нікого не обманювали». І так далі.

Я ніколи не припускав, що ми маємо таких глибоких істориків і правників, — міжнародного права особливо. Я буду вдячний д-рові С. Шевчукові за відповідь на такі правні запити:

1. Якщо проголошення ЗУНР, за Вашим твердженням, відбулося у Львові, **дня 18 жовтня (нового стилю) 1918 р., а не 1 листопада,** то чому тоді мають «Галичани» святкувати день 1 листопада, а не день 18 жовтня, як день своєї державної незалежности? Ви пишете, що дня 1 листопада Галичани «обняли по віках неволі владу над українською землею від Австрії»... Це в порядку; але яке **правне** значення має тоді день 18 жовтня, **день проголошення ЗУНР,** за Вашими твердженнями? На мою думку, якщо дійсно ЗУНР проголошено дня 18 жовтня 1918 р., то цей день повинен бути днем незалежности Галичини, а не 1-ий листопад, бо те що сталося 1 листопада було **правним** вислідом акту від 18 жовтня. Чи не так? Галичани «обняли владу» в ім'я ЗУНР, проголошеної 18 жовтня 1918 року.

2. Який **правний** статус з погляду внутрішньо-конституційного та міжнародного права, мала Західньо-Українська Народна Республіка — без огляду, коли вона стала існувати як правна одиниця? Була це повністю самостійна, суверенна держава, чи тільки автономна держава? Ставлю це питання тому, що з одного боку Ви твердите, що дня 18 жовтня 1918 року проголошено ЗУНР, а з другого боку пишете, що «якщо б наші брати були проголосили злуку Галицької Держави 18. 10. або 1.11.18 року з Наддніпрянською Українською Державою то були б поповнили з уваги на тоді існуючу еще в повній силі Австрію — злочин головної зради». Якщо ті, що проголошували ЗУНР, так само розуміли це «проголошення», як Ви це пояснюєте, то ані 18 жовтня, ані 1 листопада **не проголошено ніякої самостійної держави з правного боку.** Ви пишете,що

простудіювала)... мій чоловік у солдатах. Його покликали місяць тому. Він пішов пішки в Ольшанку, а звідти, не знаю вже, куди він пішов.

І знову почала посміхатися. Я побачив, що вона дивилася на гарну ікону Богоматері. Були й інші святі ікони на стіні бідної хатки з солом'яним дахом і земляною долівкою.

— Як це ви змогли зберегти ікони? Хіба большевики дозволяли вам їх тримати? —

— О, ні — відповідала Паша. —Большевики не хочуть ікон. Вони казали: або ікони, або праця; якщо матимете ікони, не даватимемо праці. Отже треба було їх сховати, бо інакше ми залишалися б без праці і без муки.

Маленьку кімнатку, де нормально спало четверо осіб — Паша, її чоловік, мати і доня, якої я не помітив учора, але яка теж мала своє містечко за піччю — Паша прибрала на свій смак, намагаючись прикрасити стіни часописами, повирізувавши з них ножицями. Вона надала тим кімнатці більш мальовничого вигляду: в Україні часопис може заступити килим, шпалери або мереживо...

Паша просила мене... може б я... але вона завагалася... а так, може б я дав їй який часопис. Вона знала, що чужинці мають багато часописів; вона не вміла читати (це вона сказала як річ цілком природню), але оті часописи на стінах уже пожовкли, і було б добре заступити їх новими. Таким чином латинські літери мали заступити кирилицю. Паша однаково їх не розуміла, але я бачив, яка вона була щаслива, коли вагаючись, оглядала часопис.

Прийшов час рушати далі.

— Скільки вам, Пашо?

— Нічого.

Паша не хотіла нічого. Це ще вперше їй хтось пропонував гроші за трохи хліба й молока.

— Може хочете сардинок? Вам смакують сардинки?

Паша не знала, що таке — сардинки. Я залишив їй їх дві бляшанки. Залишив трохи чаю, трохи цукру. Грошей вона нізащо не захотіла приймати. Казала, що грошей ніколи не мала, і вони їй не потрібні.

Я попрощався, вийшов із хатки, а єдина корівка, повернувши голову, дивилась за мною круглими очима...» («Іль Пополо д'Італія» 10. 8. 1941).

II. В ОЛЬШАНЦІ.

Ліно Пеллеґріні прибув в Ольшанку, село на захід від Ямполя, 2 серпня. Був гарячий день. Хотілося пити. Італійському журналістові сказали, що в Ольшанці є гарний водограй з питтьовою водою, але він перехотів пити, коли побачив ліворуч від дороги церкву — «першу церкву, що ми її зустріли в Україні». Багато людей товпилося коло її дверей. Л. Пеллеґріні «відчув», що там може побачити щось цікаве. Одні входили до церкви, другі виходили. Кілька жінок з ганчірками в руках і відрами

«проголошення злуки новоутвореної **Галицької Держави** (підкрес. моє — Д.К.) з Наддніпрянською Україною дня 18.10.18 р. було неможливим і недопустимим, так з причин правних, як і фактичних. З причин правних тому, **бо призначенням ЗУНР було ввійти в склад федеративної Австрійської держави,** а не шукати собі пристановища над Дніпром». Пишете, як добрий австрійський патріот, «тиролець сходу». Але це тільки підтверджує мою тезу, що якщо Ваші твердження є правдиві, то фактично **ніколи не існувала, з правного** боку, суверенна держава під назвою ЗУНР, яка була б підметом міжнародного права. А якщо так, то — з правного боку — ця ЗУНР не мала права підписувати будьяких обов'язуючих міжнародніх актів, а тим самим і договір у Хвастові, і акт 22 січня 1919 року між УНР і ЗУНР були без будь-якої обов'язуючої правної сили. Чи не так?

3. А якщо так, якщо ЗУНР не була суверенною держабою в сенсі міжнародного права, то чи **Акт Соборности від** 22 січня 1919 року не можна б уважати **Революційним Актом** всієї української нації, освячений кров'ю всього українського народу, ратифікований цим народом кожного дня, кожної хвилини аж по нинішній день — його боротьбою за самостійну, соборну, суверенну, ні від кого незалежну Українську Державу?!! Історія, в тому й історія права саме знають такі випадки й дають їм силу обов'язуючого закону.

4. Яка роля була Буковини й Карпатської України в проголошенії ЗУНР? Ви в одному тільки місці згадуєте їх, а поза тим Ви говорите тільки про Галичан і Галицьку Державу. Раджу Вам прочитати працю «Буковина — Її Минуле і Сучасне», В-во «Зелена Буковина», Париж — Філядельфія — Детройт, 1956, а д-р Петро Стерчо може напевно послужити Вам добрим матеріялом про Карпатську Україну.

5. В березні 1939 року наші брати Закарпатці проголосили суверенну українську державу під назвою **Карпатська Україна.** В даній ситуації вони не мали іншого вибору. Це був один з найбільш героїчних актів модерної України. Вони без страху в евентуальному обвинуваченні в «головній зраді»,», проти волі тирана, перед волею котрого корилися могутні імперії — проголосили українську суверенну дер

води намагалися відчистити свічники. За порогом церкви, на купі поцвілого збіжжя, лежала ікона Богоматері. Яких 15 чи 20 осіб пильно працювали. То були майже все жінки, тільки троє старенких чоловіків брали в тому участь. На стінах церкви — жадної ікони. Численні цвяхи марно вистрічалися з білих мурів. У вівтарі було порожньо, не було там ані хреста, ані престола.

В церкві пахло якось дивно, в усякому разі не було там жадних пахощів, присущих Домові Божому. Тхнуло тут старим магазином, затхлим, непровітрюваним. Жінки і діди працювали повсюду: замітали, витирали порохи, чистили, терли. На підлозі лежало чимало образів релігійного змісту. Їх брали в руки, дискутували, де їх краще примістити. Якийсь дід із довгими вусами, певний себе вказував рішучє то на той, то на інший цвях. Жінки вважали, щоб на рамках, поїдених шашелями, не залишалося ані порошинки. Другий чоловік, без одної ноги, з костуром, спостерігав з виглядом повного задоволення.

Відчувалися деяка нервовість і поспіх. Видно було також багато доброї волі, багатої простої, глибокої, сказав би, інстинктовної радости в цій безладній, клопітливій метушні селян Ольшанки. Одна маленька старша жінка зрозуміла, що бачене мене цікавило, і заперестала витирати порохи та замітати, коли завважила, що я робив фотографії Вона несміло підійшла до мене, відкрила рота, ніби щось хотіла сказати, знову його закрила, і нарешті стиха промовила:

— Скажіть, будь ласка, чи священик повернеться?

Я запитав тоді, куди ж він подівся?Виїхав? Чи може заарештований большевиками?

— Його вивезли в Сибір, товаришу... пане... відповіла стурбовано жінка, не знаючи, чи не помилилася, виправляючи «товариш» на «пан». — Заслали його в Сибір в 1924 р., і з того часу ми нічого про нього не знаємо. Хто зна, чи ще живий. Большевики казали, що він швидко довідається, які церкви в Сибірі... але в Сибірі нема церков. Я знаю, що в Сибірі німа церков...

Жінка була помітно зворушена. Я заспокоїв її, що священик напевно повернеться. Чому б йому не повернутися? Німці перемагали, багато людей повернеться з Сибіру, коли большевиків буде прогнано...

Інші жінки надходили, зацікавлені розмовою одного з чужинців з їхньою сусідкою. Сформувалося мовчазне але дуже уважне коло. Потім інші жінки набралися хоробрости, почали запитувати, ніби забули про працю, аби тільки говорити з чужинцем.

— Мого батька вивезли в Сибір в 1931 р. —

— Мій брат не хотів працювати в колхозі. Його заарештували три місяці тому... —

— Де тепер большевики? —

— Чи нам дозволять ходити до церкви? —

— Вам подобається наша церква? —

жаву на куснику української землі. В обличчі цього факту, чи маємо «визнати» ще одну, третю українську державу й святкувати кожного року **три свята української державности?**

Немає сумніву, що відзначування ювілеями героїчного зриву наших братів закарпатців є ділом національного виховання й відданням чести найкращим з найкращих, але це святкування також мусить уважатися одним кільцем дуже важливим, але все ж таки одним тільки кільцем в боротьбі української нації за її повну реалізацію самостійної, соборної української держави, проголошеної **Дня 22 січня 1918 року.** Чи не так, пане докторе?

6. Донедавна тільки партійна преса, а тепер наша ювілятка «Свобода» (дивись напр. «Свобода», ч.173 і 174), пише дуже багато про «колишнього», часом «останнього» прем'єра «вільного» українського правління, створеного у Львові в 1941 р. Як Ви ставитеся до цього «правління» і цієї «держави»? Чи маємо день 30 червня 1941 р. також святкувати, як день Самостійности України? І котрої?

Іншими словами: Чи маємо святкувати кілька українських Днів Самостійности? На мою думку — це ненормальне і нездорове явище. Цим ми шматуємо, розбиваємо нашу душу? Бо це не тільки кілька різних святкувань того самого акту — це також духове розбиття нас на кілька частин. Я так гадаю, що всі державнотворчі, революційні акти української нації з метою здвигнути українську державу є одним **ланцюгом того самого процесу** й тому вони повинні бути трактовані як **один** революційний державнотворчий акт і святковані в день: 22 січня 1918 р. І якщо ніхто не може і не має права вирішити цього питання, бо ми **нікого** не визнаємо нашим найвищим політичним центром, то чи одиноким виходом із положення не є покликання варягів» «княжити і володіти нами»? Яка Ваша думка на це, пане докторе Шевчук?

Б) Де границя нашого роздріблення?

Я вже згадував про наше роздріблення, розбиття на десятки різних організацій — політичних і неполітичних, в Детройті й усіх більших осередках українського поселення. Процес дезінтеграції нашого національного тіла прибирає загрозливі розміри. Цей розкладовий процес замітний особливо там, де він завдає нам

Розмова ставала все труднішою. Але я не піддався надто численним запитам і в свою чергу почав запитувати про церкву, що так зґальванізувала селян Ольшанки.

— Червоні не хотіли, щоб ми вірували в Бога, щоб ходили до церкви. Спочатку ми все одно ходили, але большевики почали нам погрожувати, що лихо нам буде, якщо не занерестанемо ходити. Священника було заарештовано. Про його долю вам вже оповіла бабуня Соня. Церкву було замкнено. Нам нагнали страху, і ми боялися навіть перехреститися, боялися молитися...

Всі в гуртку побожно двічі перехрестилися, «за православним звичаєм...»

Зрештою, всі повернулися до своєї праці. Ікони були розвішані по стінах, і селянки радісно на них дивилися, хрестилися...

А бабуся, що говорила трохи по молдавському і служила Пеллеґріні за перекладача, пояснила:

— Большевики понищили тільки менші ікони. Ці ж великі вони мали намір продати. Вони їх наклали одну на одну отам у кутку, і так їх там і залишили. Наша церква, наша гарна церква зробилася магазином, складом для збіжжя... Але в інших місцях, як от у поблизькій Димитрівці, большевики зробили з церкви кінематоґраф і, замість хрестів на банях, поначепляли червоні зірки. У Піщанці церкву зовсім знищили... На щастя, нашу церкву не зруйнували, нашу чудову церкву!

Каліка з одною ногою теж підійшов до мене. Очевидячки, хотів сказати щось, що йому тяжіло на серці:

— Я загубив цю ногу в боях проти німців за першої війни... (говорив задихуючись, як людина, що нарешті має можливість висловитися)... і большевики виплачували мені пенсію — 8 рублів на місяць! Ті ж, що були ранені під час революції, одержували 100-150 рублів...

Він зробив красномовний рух рукою, замовк, зробив зусилля, щоб усміхнутися, і — відійшов: нарешті він сказав чужинцеві те, що 20 років лежало йому на серці!

Останній погляд на церкву: прибули ще інші жінки, інші жінки вже працювали, склад соняшникового насіння Ольшанки швидко перетворювався знову в церкву. Л. Пеллеґріні попрощався з бабусею, що говорила трохи по молдавському, зробив вітальний рух до жінок, що працювали, а ті йому хором:

До побачення, до побачення! Не забудьте про нашого священника! («Іль Пópольо Д'Італія» 13.8.1941).

Інший італійський кореспондент, Альфіо Руссо, теж знайшовся в тих днях у Ольшанці. Його враження значно ріжняться від вражень Л. Пеллеґріні. На прикладі Ольшанки він намагається схарактеризувати совєтський режим в усій Україні, навіть в усьому СССР.

«В Ольшанці, в старій церкві знаходимо збіжжя й соняшникове насіння. Селяни наповняють ним мішки, виносять їх і несміливо поглядають на ікони, полинялі від найбільше шкоди: в політичному секторі.

Щоб краще зрозуміти те, що діється у нас, я зверну увагу на те, що діється в ЗДА, в цій найбільшій демократичній державі світу. Тут маємо до діла з двома великими політичними партіями: демократичною і республіканською. Внутрі обох партій є сильні ферменти т.зв. ліберальних і консервативних членів. Ця боротьба двох течій, особливо в республіканській партії, дійшла була до того степеня що дехто передбачав неминучість розбиття партії. Але так не сталося, хоч консервативна течія, на чолі з Бері Ґолдвотером одержала **тотальну перемогу** над ліберальним крилом партії. Є кілька незадоволених, але ніхто **не зважився** розбивати **партії** в ім'я своїх поглядів, бо обидві партії є **conditio sine qua non** для **існування демократії в ЗДА.** Одна партія — це диктатура.

Є й такі, котрі вважають, що їхня — наприклад, демократична — партія не заступає інтересів народу, тому вони виступають з рядів своєї партії. Але й ці скрайні елементи **не творять іншої партії;** вони вступають у ряди другої партії, яка, на їх думку, має кращу **програму служіння свому народові.**

А у нас? У нас майже не зрозуміле **органічне, конструктивне змагання** за найкраще служіння свому народові. Ми віримо в **непомильність** нашої думки, а **партію вважаємо вартістю в собі.** Тому ми не спроможні, не вміємо боротися за свої переконання **внутрі** тієї самої партії, а коли таке «внутрішнє» змагання за своє переконання є дійсно неможливим, то ми не шукаємо місця для себе в **існуючих** партіях чи організаціях, ближчих нашим переконанням, але обов'язково **творимо нові партії,** нові «середовища». Тому в нас так багато організацій і партій. Тому ми такі слабі й незначні. Тому, мабуть, наш народ у неволі, а частина з нас на вигнанні. Бунти, «чорні ради», махнівщина з усякими «республіками» це, мабуть, те в нашій духовості, що в початках нашої історії спонукало декого з наших предків закликати варягів...

Прикладом для цього в нашій новішій історії хай послужить «шматування» Організації Українських Націоналістів, цієї найсильнішої і найбільшої організації між двома війнами. Ніхто, почавши від покійного Бандери, аж

часу. Війна відкриває на кожному кроці велич большевизму, — велич у руйнуванні. Склади колхозів повні збіжжя, але люди худі і виснажені. Поля і села тут — ніби відкриті сторінки книжки про большевизм — сумні, галюцинаційні.

Іншим разом я вже писав про обдертий нарід упокорених і збайдужілих. І писав також, що большевицька пропаганда так незвичайно набила голови цього народу, що навіть не дозволяє йому уявити собі існування іншого світу і примушує його вірити, ніби Росія — рай земний. Найбільше дивує завзятий спротив — впертий, жорстокий руского солдата. Як і чому мільйони цих людей уярмлених, упосліджуваних, зголоднілих, так завзято воюють, замість звернути зброю проти большевицького режиму? Відповідь, що могла б здатися дуже трудною, натомість дуже проста: воюють вони так завзято тому, що вірять у вищість свого режиму; вірять в нього, бо були засліплені пропаґандою і замкнені в вузьке коло большевицького світу з диявольською зручністю і силою.

Большевизм знайшов руский нарід приспаним і пригнобленим мізерією і столітнім рабством. Перше він його мучив, як безсилу дитину, щоб нагнати на нього страх, а потім набив йому голову безперестанною пропаґандою: «Ми даємо тобі рівність, право рівности з усіма іншими людьми. Ти будеш тепер господарем землі і праці». Постійно це вислухуючи, советська людина і справді повірила, що вона — людина і господар, і що решта світу — зграя лисів,що змовляються про її згубу...Подивіться на Ольшанку, що може служити добрим прикладом советського життя. Зачинили тут церкву і зробили з неї склад насіння. Бо церква, мовляв, — це скорпіон, що ссе кров і отруює душу народу. І видрукували також афіші із церквою, яку охоплює скорпіон, що бризкає отруєю. Вони наповнили хати цими афішами, і селяни врешті мусіли переконатися, що церква дійсно — ворог народу.

Потім вони сказали: «У вас нема де переховувати збіжжя. Чому б не взяти церкву на склад збіжжя?» І насипали там збіжжя і замкнули двері.

Також сказали селянам: «Земля ваша, беріть її. Але тому, що ви не маєте струменту, щоб її обробляти, ми вам його дамо. Ми вам даватимемо дещо щодня за день праці і зрештою поділимо врожай».

І селяни зробилися сільськими наймитами, зле оплачуваними, зовсім упослідженими, і тому, зрозуміло, вислід з того був мізерний. Тоді посипалися кари, і голод запанував в країні... Майже весь урожай йшов Державі, що годувала військо і накопичувала величезні припаси збіжжя в мільйони й мільйони тон. Держава була багата, але нарід умирав з голоду. Щоб піднести продукцію, вигадали стахановщину... Але стахановщина — це рід праці, що належить до буржуазного режиму. То і з стахановщиною справи не пішли краще. Заробляла тільки по нинішній день, не шукав внутрішньої, органічної розв'язки назрілих проблем і конфліктів; кожний «бунтувався», творив власну партію й тому сьогодні ми маємо кілька націоналістичних організацій, які завзято поборюють себе — часто не знаючи навіть, для чого і в ім'я чого. Всякі заходи й спроби поєднання натрапляють на глухе вухо тих, які говорять про Україну, а думають про свою партію. І якщо їх партія не поділяє їхніх думок і поглядів, — вони творять ще одну партію... І то все з патріотизму, з любови до України і з туги за єдністю...

Чи не варто б закликати «варягів», щоб вони навчили нас розрізняти добро від зла, патріотизм від служіння партії, а найважливіше, щоб навчили нас відрізняти ворога від брата... Бо тільки з ворогом треба воювати, а з братом треба шукати спільної мови.

В) «Крадена» і «не крадена» земля...

Маємо клопіт навіть із землею з могили Шевченка в Україні. Найбільше клопоту має таки наш вельми заслужений Крайовий Комітет Будови Пам'ятника Шевченкові у Вашінґтоні. Комітет посортував цю землю на різні катеґорії, з наліпками: «крадена» (це та земля, що її відвідувачі крадькома забрали зо святої могили Шевченка й крадькома перевезли її у вільний світ), «офіційна» (це та,що її окупант не тільки дозволив забрати й вивезти, але офіційно вручив відвідувачеві), «невтральна» (це та, яку забрав і привіз сюди відвідувач, якому москаль дозволив відвідати могилу Шевченка в Каневі й не звертав уваги на те, чи такий український турист ховав грудку землі в хустину, чи ні) і так далі. Колись «Свобода» писала багато на цю тему, один із відвідувачів в Україні написав навіть цілу брошуру на тему святої української землі з могили Шевченка, а наш Крайовий Комітет Шевченка мав навіть окремі «комунікати до українського громадянства» в справі «землі з могили Шевченка».

Була мова про те, щоб вмурувати цю грудку української землі у фундамент пам'ятаика Шевченка. Але котру грудку: «крадену», «офіційну», «невтральну» чи яку? В трибуналі, як у «Лисі Микиті», де засідали самі уми й патріоти, не дійшло до згоди: там, де ум був «за», патріотизм був «проти», і навпаки.

Я дивувався нераз і ще й тепер не находжу відповіді на питання: **чи мож**

держава, великий підприємець, що все накопичував свої припаси. Рівень життя селянина від того не підносився ані на міліметр, бо, хоча селянин заробляв більше, але мусів витрачати ще більше на речі необхідні. Чи можна назвати здоровим, чи навіть людським режим, що, маючи величезні можливості, маючи незрівняні багатства, тримає свій нарід у голоді?... І все ж всі ніби задоволені у цьому селі, де я пробув цілий день, щоб краще зрозуміти життя цього народу. Я не чув жадної скарги, жадного прокляття. Ольшанка — хліборобське село із колхозами і кооперативами. Це — маленький зразок большевицької цивілізації, перший, що я до нього дуже близько приглянувся. Хати залишилися такі ж, як і раніше, тільки старші на 20 років, низенькі, маленькі, загрузлі в землю. Напівголі діти лежать на соломі. Діти трьох чи чотирьох родин, що живуть у тих самих хатах, часто з спільними ліжками і завжди з спільною кухнею. Худі, з блакитними, глибоко западеними очима, вони дивляться на солдатів, ледве здивовані новиною.

Жінки збирають трохи городини по городах, тверді, висохлі від непосильної праці. Худі і бліді. Народжується дітей дуже багато, але їх смертність осягає жахливих цифр.Де тут проголошувана допомога матерям і дітям? Був час, що жінка-мати була вільна від праці яких сорок днів. Але потім це звільнення від праці було скасовано, як був скасований і шестигодинний і навіть восьмигодинний робочий день. П'ятиденний робочий тиждень існував лише в пропаґандивних плякатах. Совєтський робітник продукує половину того, що дає европейський робітник. Чому ж тоді воєнна продукція СССР така висока? Дуже просто: совєтські фабрики вживають двічі більше робітників, ніж відповідні европейські фабрики, щоб мати такі самі наслідки. Совєтська держава найгірший адміністратор і зовсім не турбується тим, щоб продукувати якнайдешевше. Зрештою, найбільший видаток — у платнях — вона відбирає, збільшуючи ціни продуктів, які вона продає тим самим робітникам. На будьякому виробі совєтська держава заробляє більше від ста відсотків. Це дуже небезпечне господарство, що не турбується коштами продукції, як не рахується і з законами та розподілом капіталу... За 24 роки большевицького тут панування Ольшанка не придбала нічого поза тим, що мала за царського режиму — ані одної школи, ані одного шпиталю, ані одного шляху. Вона мала лише більше покійників, більше мізерії, більше ганьби. Большевики зробили з церкви склад збіжжя не для того, щоб освятити хліб, а для того, щоб зганьбити вівтар...» («Ля Націоне» »Фльоренція, 12. 8. 1941).

ливо вкрасти щось, що є твоє споконвіку? Друге: чи коли злодій віддає тобі хоч частину твого украденого майна, в даному випадкові грудку крадеиої землі, чи є принижуючим забрати цю **свою** землю? Грудка землі це символ. Чи цей символ зміняє свою якість в залежності, **як** вона дісталася в нашу посілість? Якщо мені вільно їхати в Україну на совєтсько-московську візу, вільно мені, за дозволом цього окупанта, ступати по цій святій українській землі, то чому є гріхом взяти, вкрасти чи прямо дістати грудку української землі? Де є границя між «дозволеним» і «недозволеним».

Ось недавно, з дозволу того ж окупанта України, вивезено з України чи Сибіру одну українську людину. Чи ми повинні відкинути, не прийняти цієї людини тому тільки, що вона прийшла у вільний світ з дозволу, з «ласки» окупанта?? Це дуже тяжка «математика» й виглядає, що ми також не тільки не вміємо її розв'язати, але навіть сваримося на цю тему.

Але може я помиляюся у моїх міркуваннях. Пишу повищі рядки в першу міру тому, що панна Маруся Бек, котра була в Україні в літі 1963 р., привезла також з Канева грудку української землі, вислала цю землю до Крайового Комітету Будови Пам'ятника Шевченкові, щоб вмурувати її в пам'ятник Шевченка, але й по нині вона не має зеленого поняття, що з цією землею сталося. Крайовий Комітет Будови Пам'ятника Шевченкові у Вашінгтоні не повідомив **ані її, ані українське громадянство,** що сталося з землею, привезеною з України і дорученою Крайовому Комітету Будови Пам'ятника Шевченкові до розпорядимости?... Чому? Чому наш ККБПШевченкові трактує українську громаду, як капусту головату?!

Якщо Крайовий Комітет Будови Пам'ятника Шевченкові не може розв'язати цієї пробтеми, хай покличе собі на поміч «варягів», бо вони, за словами нашого літописця, здібні не тільки «володіти її княжити», але її «справедливо судити»...

ЗНАЙОМТЕСЯ З НАШИМИ НАУКОВЦЯМИ

Іван Розгін

ФЕДІР ВОВК

3.17.1847. — 4.29.1918.

Визначний український антрополог, археолог і етнограф. Фактично мало перебував в Україні, а здебільшого в Петербурзі і закордоном, проте все своє життя працював для українського народу. За своє життя виконав 455 наукових праць, які здебільшого присвячені українській етнографії, українській археології та антропології. Учень В. Антоновича, співробітник М. Ковалевського, Корша, Шахматова, А. Кримського М.Драгоманова, близький приятель Ів.Франка, М. Грушевського, З. Кузелі, Ів. Раковського. Перший почав досліджувати палеоліт на українській території розкопував славнозвісну Мізинську стоянку на Чернігівщині. Брав участь у виданні в 1876 році празького Кобзаря, в якому були видруковані нецензуровані поетичні твори Т. Шевченка.

У своїх працях про антропологічні і етнографічні особливості українського народу,що були опубліковані в 1916 році, довів, що український народ різко відмежовується від інших слов'янських народів, в тому і москалів (росіян).

Ф. Вовк перший різнобічно вивчив увесь народ український — його побут, культурні і расові особливості, на всіх етнографічних землях. Перед тим, як говорити про наукові праці Ф. Вовка, подамо його коротку біографію.

ЖИТТЄПИС Ф. ВОВКА

Народився Ф. Вовк в с. Крячківцях, на Полтавщині, Вчився в Ніженській гімназії та Одеському і Київському університ., на природничому факультеті. Після закінчення університету в 1871 році якийсь час працював у В. Антоновича, брав участь в археологічних розкопах на Київщині й Волині. Був активний учасник Київської Громади. Із загостренням урядових переслідувань в 1876 році виемігрував разом з М. Драгомановим до Европи, де спочатку продовжував політичну боротьбу, а пізніше віддався виключно науковій діяльності. Спочатку жив у Болгарії і Швейцарії, а пізніше оселився у Франції, а до інших країн Европи виїжджав лише для виконання наукових праць.

У Парижі був професором антропологічної школи Мортілє, співпрацював у місцевих наукових виданнях, студіював порівняльну етнографію, антропологію і археологію. В роках 1904-1906 приїжджав до Галичини, Буковини та Угорщини,організовуючи й керуючи антропологічними та етнографічними студіями української людности.

В 1906 році, після амнестії, переїхав до Петербургу, де став керівником антропологічного відділу Музею Александра III і почав читати курс антропології в місцевому університеті — спочатку як доцент, а пізніше професор. З Петербургу увесь час провадив сам або висилав співробітників на різні українські землі для антропологічного вивчення населення.

1917 року Університет Св. Володимира обрав Ф. Вовка керівником катедри географії і етнографії, а згодом академік В. Вернадський запросив його до участи в організації Української Академії Наук. І саме тоді, коли — здавалося - Ф. Вовк почне здійснювати свою давню мрію про організацію українських етнологічних науково-дослідних установ, на порозі до вимріяної України — він помер при переїзді з Петербургу до Києва, в Гомелі, від запалення легенів, 20 червня 1918 року. Така доля цього визначного українського вченого, що все життя присвятив своєму народові, але не довелося йому навіть під кінець життя здійснити заповітну мрію — працювати в організованій ним науковій установі.

Наукові праці і наукова спадщина Ф. Вовка

Федір Вовк — це не звичайний вчений і громадянин, а своєрідний, специфічно український, що вміло поєднував в собі і політичного діяча, і вченого і вчителя-керівника. Від наймолодших літ до кінця свого життя він жив життям української науки й українського народу —посвячуючи їм всі свої думки й сили. Він не відмежовувався від громади своєю наукою, не робив із науки тайни, а радо й щиро ширив її між загалом,намагаючись зацікавити всіх теперішнім і минулим нашого народу. Проф. З. Кузеля так характеризує його: «Без крихітки зарозумілости й не оглядаючись на славу, він безінтересовно ширив своє велике знання між своїми учнями, знайомими. Треба сказати, що мало з того, до чого він дійшов у своїх студіях, зафіксоване друком і опубліковане: величезна кількість матеріялів лежать (якщо збереглися досі) в Музеї Александра III в Петербурзі, Академії Наук у Києві, Віденському Етнографічному музеї, Львівському (колишн. НТШ) та інших місцях. Хоч старший віком, Ф. Вовк ніколи не користався з відпочинку й буквально товкся по всій Україні, збираючи етнологічні матеріяли, роблячи антропометричні виміри, фотографуючи типи людей, будівлі, збираючи предмети до різних музеїв. Довкола Ф. Вовка завжди гуртувалися молоді адепти науки, які вбачали в нім невичерпне джерело знань і бажання ці знання передати іншим. Все життя мріяв він про організацію спеціяльного антропологічного інституту, і був певний, що свою ідею здійснить. Після його

смерти, при Академії Наук був створений «Кабінет Ф. Вовка» з журналом «Антропологія», що очолював відомий послідовник Вовка А. Носов.

Наукову діяльність Ф.Вовк почав ще з шкільних років. Відомо, що декілька наукових розвідок його оголошено в першому томі «Записок Південно-західнього Відділу Російського Географічного товариства»,якого засновниками були: В. Антонович, М. Драгоманів, О. Кістяківський, П. Житецький, М. Лисенко і інші. Крім етнографічних, археологічних і антропологічних наукових праць, 0. Вовк працював також в ділянці природознавства, спеціяльно ботаніки. Він навіть видрукував «Словарець народніх українських назв ростин».

Найбільша частина наукових праць, що принесли йому славу визначного вченого не тільки в Україні, а в цілому науковому світі була виконана в паризький період і видрукувана переважно французькою мовою та українською в Наукових Записках НТШ у Львові. Коли у Львові, завдяки проф. М. Грушевському, пожвавилася наукова праця в НТШ й була організована окрема Етнографічна Комісія НТШ, яка розпочала друкувати власні видання, — Ф.Вовк був обраний дійсним членом НТШ і очолив цю Секцію. Від 1899 року він почав видавати «матеріяли до української етнології», в яких оголосив багато своїх власних та своїх учнів матеріялів. З Франції Ф. Вовк розпочав свої наукові досліди прикарпатського населення. На протязі майже десяти років він при допомозі Ів. Франка, З. Кузелі, Ів. Раковського зібрав величезний матеріял, що був ще пізніше доповнений Ів. Раковським та іншими. На превеликий жаль, цей матеріял не весь опублікований , частково вивезений д-ром Ів. Раковським на еміграцію.

Прибувши до Петербургу з еміграції і зайнявши посаду хранителя (впорядчика) Антропологічного і Етнографічного відділів музею Александра III, Ф. Вовк на протязі 12 років розбудував Музей, збагативши його українськими матеріялами. Тому цей музей став найважливішим осередком антропологічної і етнографічної науки про український народ. Крім того, Вовк, як завжди, і тут згуртував біля себе українських вчених, почав друкувати свої праці в таких органах як «Український вестнік» (про тип українців), «Билое і думи», «Украинская жізнь» та ін. Важливо підкреслити, що в Петербурзі Ф. Вовк розгорнув на широку скалю наукову працю, а ще більше заплянував на ближче і дальше майбутнє. С. Єфремов у «Новій Раді» писав про працю Ф. Вовка так: «Кабінет (є розумінні лябораторія — І.Р.) Ф. Вовка був не тільки науковою лябораторією, а й місцем, де провадилися палкі розмови на життьові й громадські теми та вироблялися пляни політичних заходів. І цей інтерес до живого життя не покидав його до останніх хвилин».

Від музею Александра III та Петербурзького Антропологічного товариства, якє він очолював та провадив його видавництво, Ф. Вовк почав систематично досліджувати українське населення «по всіх усюдах» як висловився З. Кузеля. На Чернігівщині, Волині, Київщині, Кубані. Всі зібрані матеріяли потрапляли до нього в музей, де він їх систематизував, обробляв і публікував або зберігав як матеріяли для майбутніх дослідників. Таким чином він укомплектував багатющий український відділ Музею.Тоді ж разом з М. Ковалевським, Коршем, М. Грушевським, А. Кримським, Туган-Барановським та Шахматовим розпочав видання своєрідної Енциклопедії українознавства — як її тепер назвали б — величезної колективної праці на тему — «Украинский народ в его прошлом и настоящем», якої вийшло до 1916 року всього два томи. У другому томі цієї праці Ф. Вовк видрукував свої знамениті дві праці — «Антропологічні особливості українського народу» і «Етнографічні особливості українського народу», з численними таблицями, ілюстраціями та мапами. Не зважаючи на те,що багато матеріялів, зібраних Ф. Вовком та його співробітниками, не видруковано і навіть не оформлено, все таки цим виконано вікопомне діло. Він був першим визначним антропологом українцем, що займався систематично, а не припадково, дослідженням українського народу, його побуту, расової приналежности та походження, а головне значенням цих ознак. Нечисленні попередники, навіть сучасники Вовка займалися більше збиранням етнографічних матеріялів і описами народніх звичаїв та обрядів. Рідко коли доходили до істоти справи, тобто, до походження та значення етнографічних особливостей, а тим більше до порівнення наших прикмет із сусідніми слов'янськими народами. Ф. Вовк перший систематично вивчив українців як антропологічний тип, українські звичаї, обрядовість, побутові прикмети. Він «сповняв ту саму роботу, що його однодумець робив на полі фолкльорному».

Маючи добру фахову школу від славних антропологів Европи, де здобув навіть науковий титул доктора, й поширивши свій досвід та світогляд численними подорожами по Австрії, Швайцарії, Франції, Болгарії, Італії, Румунії, Еспанії та інших країнах, Ф. Вовк застосував критичну і порівняльну методу і до вивчення звичаїв, обрядів, і до вивчення нашої матеріяльної культури, зокрема поодиноких домашніх технічних знарядь, будівництва, орнаментики тощо. Ф. Вовк поставив собі метою зібрати докладний і певний матеріял про тип української людности на всіх українських землях. Почав він здійснювати свій задум в 1904 році з рамени НТШ, досліджуючи українців по обох боках Карпат, лемків, бойків, гуцулів і на Буковині. При тому користався він швайцарськими помірчими інструментами та французькими методами Брока, що його (метод) було схвалено на міжнародньому порозумінні в Монако 1907 ро

ку і в Женеві 1912 року. Перші наслідки своїх праць Ф. Вовк оголосив у французьких фахових виданнях і у виданнях НТШ.

Після амнестії і повернення Ф. Вовка з закордону, почав він свої дослідження на Придніпрянщини і Кубані. Для цього він залучив більшу кількість своїх учнів. С. Руденко провадив досліди в Чернігівщині, С. Сахаров на Волині і Київщині, Л. Чикаленко і О. Шульгин на Полтавщині і Херсонщині, М. Лебедєв на Курщині і Вороніжчині, Д.Крижанівський на Поділлі, М. Кондрашенко на Катеринославщині тощо. Як бачимо, було охоплено всі українські землі, а якщо пригадати, що українське населення Австро-Угорщини було досліджене перед тим, то мусимо прийти до переконання, що своїм науковим антропологічним дослідженням Ф. Вовк охопив український народ на всій національній території. Щодо наслідків, то як висловився З. Кузеля: «Він дійшов до нових вислідів, що їх треба вважати найкращим словом науки на цім полі. Їх можна зформулювати так:

Українці є осібний антропологічний тип, що сильно відрізняється від сусідніх слов'янських народів. Український тип — темноволосий, чорноокий,вище середнього росту,круглоголовий, найменше змішаний і виявляє найбільше спорідження з південними слов'янами.

Д-р Р. Єндик так зформулював висновки Ф. Вовка: «Українці — досить одноманітне плем'я, темноволосе, темнооке, росту вищесереднього чи високого, круглоголове, вузьколице, з рівним досить вузьким носом, із розмірно короткими горішніми та довгими долішніми кінцівками. Порівнюючи з такими самими особливостями інших слов'янських народів — українці, безперечно, виявляють найбільшу спорідненість із слов'янськими південними та західніми (за винятком поляків). Їх слід залічити до т. зв. ядранської або динарської раси». При цій нагоді слід зауважити, що пізніші дослідники, в тому й Ів. Раковський, Р. Єндик, прийшли до висновку, що українці хоч і являють собою окремий антропологічний тип, але не такий одноманітний, як учив Ф. Вовк, а мішаний.

.Вовк був не лише ученим антропологом, а й у великій мірі археологом. Він пильно досліджував матеріяльну культуру українського народу, особливо передісторичну. Вивчаючи археологічні колекції інших дослідників, він і сам робив розкопи (Мізин на Чернигівщині). Вивчав він найстарші знахідки кам'яного віку (палеоліту й неоліту), а зокрема цікавився тодішньою технікою й майстерством. Матеріяли досліджень із цієї ділянки опубліковані в наукових виданнях НТШ та окремими виданнями.

Ф. Вовк ствердив, що українська територія була здавна-давен залюднена, мала в ті давні часи високу культуру, й тісні стосунки із півднем. Так само вивчаючи техніку, будівництво та орнаментику українського народу, він дошукувався зв'язку з культурою сусідніх народів,бо він був не звичайним збирачем, а систематиком і синтетиком. Зібраний матеріял він узагальнював, порівнював і лише після того пояснював.

Крім матеріяльної культури Ф. Вовк вивчав й етнографічні матеріяли. Полишаючи усну словесність фолькльористам і філологам він вивчав звичаї і обряди українського народу, бо в них «відбивалася колективна діяльність, звернена для заспокоєння своїх життєвих духових потреб». Його цікавила ця галузь соціяльного і духового життя народу, бо в ній він вбачав вияв в особливостях раси впливів середовища, традицій, економічних та культурних. Із цієї ділянки його найбільше цікавили форми співжиття українців, форми подружжя, статеве життя, парубочі та дівочі громади, досвітки, вечерниці, весілля, похорони тощо. Праці з цієї ділянки опубліковані французькою мовою, болгарською та в українських і російських виданнях,але найповніше в уже згадуваній праці «Етнографічні особливості українського народу».

Підсумовуючи наукову спадщину Ф. Вовка, можна твердити, що він найповніше дослідив український народ як етнічну одиницю (тип), його давнє минуле, його етнографіччні прикмети. Ф. Вовк ствердив, що:

1. український народ на всій своїй території визначається низкою спільних етнографічних прикмет, які підтверджують безсумнівно, що він являє собою етнічну цілість і цілковито вирізняється зпоміж інших слов'янських народів.

2. український народ у своєму житті зберіг значне число решток старовини, які доводять, що він не перебув дуже глибоких етнічних впливів, і не зважаючи на свою багату на події історію, розвинув послідовно й досить рівномірно свої етнографічні прикмети.

3. український народ хоч і присвоїв собі деякі чужі форми, то не в такій мірі, щоб вони могли змінити його основні етнографічні риси і відсунути його від слов'янського типу.

4. український народ у подробицях свого буття виявляє найбільш близькі прикмети із своїми західніми сусідами і південними слов'янами: болгарами, сербами, а також румунами.

5. Етнографічні прикмети москалів і білорусів дуже близькі до українських у своїх найстарших формах. Поляки були посередниками культурних впливів заходу на український народ.

При цій нагоді слід сказати про те, як оцінюють наукову діяльність Ф. Вовка тепер в Україні. Отже, найкращим виразником буде УРЕ. В ній на відповідне гасло Ф. Вовк знаходимо досить докладний перелік праць Вовка, правдиві джерела, посилання на наукові друковані праці його,але при цьому знаходимо таку «перлину»: «Буржуазний етнограф, археолог і антрополог. Висловив глибоко невірне і помилкове твердження, що нібито за антропологічним типом українці різко відмежовані від росіян, і не до-

цінював спільности культури українського і російського народів». Отже, все інше навіть для большевиків дуже важливе, і вони вважають Ф. Вовка визначним українським вченим...

Реферована література

1. Кузеля, З. Пам'яті Хведора Вовка. Зальцведель, 1918.
2. УРЕ. том 2 стор. 520.
3. Енциклопедія Українознавства, т. І,
4. Український народ в його минулому і теперішньому т. II-й. 1916. Цит. за Е.У.
5. Раковський, Ів. Погляди Хв. Вовка на расовість українського народу. Ювілейний збірник. Львів, 1925.
6. Єндик, Р. Антропологічні прикмети українського народу. Львів, 1932.
7. Вовк,Ф. Международноє соглашеніє для об'єдіненія антропологіческіх ізмереній. Петербург, 1913.
8. Вовк, Ф. Антропометричні досліди українського населення Галичини, Буковини й Угорщини. т. І-й, гуцули. Матеріяли до української етнології, т. X. Львів,1908.

Тетяна Шевчук

НА ПРОЩУ ДО КИЄВА

(Спомин про подорож в Україну)

По обіді повезли нас до Музею Українського Мистецтва, ім. Тараса Шевченка. Це дуже гарний, імпозантний будинок, що містить в собі велику колекцію мистецьких творів, починаючи від старинних часів аж до теперішньої доби. Я усвідомлювала собі, що тут була зосереджена і збережена різноманітна, багата творчість мого народу. Старалася концентрувати думку й увагу, щоб запам'ятати все. Але не щастило мені. Мої думки, наче птахи, зривалися й відлітали то в одну то в другу сторону. Причинився до цього той факт, що тут — в кожній кімнаті впадає в очі не Шевченко, а Ленін. Його бюст або портрет глядить на нас, куди б ми лише не подивилися. І ми його — як Фавст Мефістофеля — не можемо ніяк позбутися.

Другою причиною було те, що виклад про цей збір творів виконувала енергійна, молода бльондинка по - московськи. Мая, наша інтуристка перекладала це на англійську мову дуже сумлінно, але це була довга, нудна процедура Втомлені туристи тайком бажали, що б усе це якнайшвидше скінчилося. А я в думці знову верталася до вранішньої стрічі з незнайомим киянином у крамниці українського мистецтва. Я ще й досі чулася так наче б я зненацька діткнулася живого електричного струму й відчула легке, але стимулююче пораження. Хто був той чоловік? Вірний син свого народу, що побачивши моє розчарування, мої стримувані сльози, старався розважити, як тільки міг, а при тім подати деякі потрібні інформації ? Чи був він одним з тих, що мали помагати мені у виконнані того завдання, доручення від духовного достойника, що я бачила в сні тієї першої незабутньої ночі в Києві? Чи може — не дай Господи! - був він знаряддям у руках чужого авторитету, зобовязаним наглядати над легковірними, сантиментальними туристами і, під покришкою патріотизму, використовував їхнє довір'я, щоб потім рапортувати все своєму політичному босові? ... Інтуїція говорила мені, що це не ренегат, а людина шляхотна, щира. Його сумлінність і духове терпіння були зарисовані на його обличчі. Зрештою, він ніяких інформацій в мене не жадав. На мої питання відповідав без вагань і застережень. Тільки імени свого не виявив, але це ж зрозуміла річ. Помимо того, розум диктував бути обережною, бо це ж інший незнаний мені світ, незнана психіка людей — а серце знову настоювало на тім що той, хто нічого не ризикує, той нічого не користає і нічого не навчиться...

Після відвідин Музею Мистецтва ми поїхали автобусами до пристані над Дніпром, вмістившись в теплоході (малий моторовий корабель) «Ракета», поплили Дніпром на прогульку.

Я нераз у своїх мріях уявляла собі подібну прогульку. І тоді, на саму думку про таку можливість, небувала втіха, одушевлення огортали мене, наче обійми улюбленої особи. То була б злука минувшини з теперішністю! Любови і туги... То була б запорука для кращого майбутнього! І ось тепер, в цій хвилині, мрії ті стали реальністю: я дивлюся на зелені, прозорі хвилі з білими гребінцями, що котяться нам назустріч, дивлюся на низькі, мальовничі береги Дніпра; на лодки і човни, що гойдаються ритмічно на плесі води, на гуртки немолодих вже жінок і мужчин, одягнених лише в купальних костюмах, що тут то там на березі енергійно виконують фізичні вправи, помимо того що день дуже холодний (температура не вище 50 ґрадусів Фаренгайта)... Дивлюся на все це і втіхи - одушевлення не відчуваю ніякого. Біля мене сидить інтуристка Аля і пояснює мені, що рухан-

ка на свіжому воздусі, без різниці пори року в Совєтах дуже популярна, бо після найновіших лікарських досліджень, це дуже корисне для здоров'я і збереження молодости. Я слухаю її і мене огортає дивний неспокій і сум... Наче б я приїхала з далеких сторін в гості, але замість веселих, радих господарів я знайшла тільки ограблену хатину, в котрій тепер сидять чужі незнані мені люди. В тім думки мої перериває гарний сопрановий спів Алі:

«Реве та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива...»

А з другої частини теплоходу прилучуються до її співу голоси українських туристів:

«Додолу верби гне високі,
Горами хвилю підніма...»

розлягаються на теплоході і по Дніпрі слова улюбленої пісні.

І раптом, без ніякої причини, сльози, що стояли в горлі і тиснулися на очі ще від першої хвилини в Києві, тепер покотилися рясно з очей. Я вже їх не стримувала, а плакала, як дитина. На перший погляд тут не було чого плакати: нас приймають прихильно, всюди возять, усе показують. Московка інтуристка прекрасно українські народні пісні співає.... Але голосу серця не можна обдурити. Воно знало, що це тільки фасада. Пісня промовила до серця і замість ховати, виявляла фальшиву ситуацію.

Мені пригадався інцидент з давніх часів. П'ятнадцятьлітню дівчину - дитину силують виходити заміж за нелюбого, але багатого жениха. Дівчина відмовляється, плаче, але остаточно під напором матірного авторитету кориться і каже, що вже «віддасться». В тім сваха співає, тріюмфально підморгуючи очима:

«В гаю зеленім враз зі мнов
Ягідки він збирав.
Святу мені відкрив любов,
Мене ягідков звав....»

Але спів той не мав бажаного ефекту.

Пісня виявляла, що це пародія дійсної любови, глум з почувань дівчини, — і вона, на диво всіх присутніх, заявила категорично, що за цього жениха вона за ніщо в світі не піде...

Спів Алі на Дніпрі пригадав мені той інцидент мабуть тому, що це була свого роду параделя: це був глум над нашими народніми почуваннями... Я дивилася крізь вікно на зелений, чарівний вилнокруг і питала себе гірко: Чий тепер Київ? Чий Дніпро? Чий Шевченко? Як сміють вони собі навіть його присвоювати?

Адже Шевченко писав:

«Кохайтеся, чорнобриві,
Та не з москалями,
Бо москалі — чужі люди,
Роблять лихо з вами...»

Сумна, сумна, була моя перша прогулька на Дніпрі..

Увечорі я знову питала Ларису, чи була вістка з Москви відносно мого дальшого побуту з Києві. Вістки не було. Одначе Лариса радила не тратити надії. Дозвіл остатися тут міг прийти колинебудь аж до останньої хвилини перед від'їздом на летовище. На всяк випадок мені треба було однак готуватися до від'їзду враз з іншими туристами.

Отож наступного дня раненько, спакувавши свої валтзки, я зийшла з гостиниці «Москва» і проходжалася на одній з терас перед цим ґігантним будинком. Тут по обох боках довжелезних сходів був наче парк: росли кущі квіти і трава, котру хтось недавно скосив. Де-не-де стояли лавки для відпочинку прохожих. Здавалося,, мені доведеться прощатися з Києвом, з Хрещатиком — а мені так хотілося ще хоч трошки тут побути. Моя коротка візита кінчалася на сумній ноті. Бо що ж осягнула я до цього часу? З українськими письменниками я не стрінулася. Взорів для вишивок не могла дістати. Співу соловейка, котрого я ніколи не чула і бажала почути цілою душею — не було чути ніде. І хоч я згадувала про це інтуристкам, то вони були зайняті групами туристів і не мали ніякого заінтересування. Наче дивно було їм, що я такими дрібницями інтересуюся. Навіть ота чарівна весна на Україні — про котру я читала не лише в українській, але й чужих мовах — не виявляла чомусь свого чару. Від початку нашого приїзду до Києва — дні були холодні, похмурі. І навіть в тій хвилині віяв зимний вітер з-над Дніпра. А сонце то виходило, то знов ховалося за хмарами. Мені осталася тільки одна малесенька надія ще чогось довідатися, щось осягнути в розмові з моїм новознайомим, але безіменним киянином, що мав мене тут стрінути. В торбині я мала декілька дрібних дарунків... але це були жіночі речі, бо для мужчин я не привезла нічого, крім декількох «бал пойнт» пер. Але ті вже давно були роздані підприємчивим школярам, що дуже чемно, але вперто перегороджували дорогу стрічному туристові і пришпиливши йому якусь совєтську шпильку просили (доволі доброю англійською мовою) «чювінґ ґам», або «бал пойнт пен». Я хотіла оставити щось на память моєму новознайомому, але що? хіба може одну з моїх книжок, а жіночі речі може придадуться комусь з його родини або друзів...

Точно в означений час мій новознайомий по-

явився на Хрещатику і вільним, неспішним ходом почав наближатися до лавки, де я на нього чекала. Ми поздоровилися. Він сівши оддалік на тій самій лавці, радив мені поводитися так, наче б це була випадкова стріча. Радив не виявляти ніякого ентузіязму ні зворушення в розмові.

— Я не маю багато часу, — кажу і всуваю йому принесені дарунки. — Я роблю старання остатися довше в Києві, але дозволу ще нема і, як не буде, то я від'їду до Москви скоро по сніданню. Скажіть мені, що я маю переказати нашим землякам в Канаді й Америці від вас на Україні?

— Скажіть їм, — каже мій новознайомий і розглядається обережно, — що ми покладаємо на них велику надію.... Що коли б не вони то нас би тут вже не було.

— Як же так?

— Нагінка на українців тепер страшна,,,. гірше ніж було за царя. Українці на еміґрації стають в нашій обороні, домагаються справедливости. — а це нам дуже помагає, бо теперішній уряд, хоч-не-хоч мусить зі світовою опінією числитися. Совєтському урядові йдеться про те, щоб світ про них добре думав, і кожне слово про правдиву ситуацію тут на Україні — особливо в чужомовній пресі — робить їм прикрість, і вони примушені давати нам полегшу. Тож скажіть їм, землякам, щоб вони домагалися рівних прав для нас і для поневолених інших народів Совєтського Союзу. Освідомлюйте світ про дійсну ситуацію, яка тут існує щодо шкіл: українською мовою нічого ніде не викладається, крім може, 10 - 15 % народніх шкіл; української історії не навчають ніде; урядова преса, всякі урядові повідомлення, кіно театр, радіо — все це тільки по-російськи. Хоча написи на будинках є ще українські, то всередині всюди панує російська мова. Або візьмімо український парлямент: у ньому нічого не вирішують, він тільки на те, щоб виконувати накази з Москви. Пишіть про це в чужомовній пресі, але не з огірченням, не лайкою, але спокійно- дипломатично, бо в той спосіб ви будете витворювати прихильність до нас серед інших народів світу. Нам цього тепер дуже потрібно. Наш одинокий зв'язок з рештою світу — то радіопередачі, котрі час від часу до нас доходять. Люди слухають з великим захопленням — чи то будуть промови, концерти, чи богослужіння тощо. Ці радіопередачі підбадьорують, підтримують нас на дусі.

- А листів тут не дістаєте від нас? — питаю.

— Листи до нас доходять, але можуть бути цензуровані. Можуть спричинити підозріння-переслідування. Краще слати листівки, бо хоч словами не можна в них багато сказати, зате вони можуть робити дуже корисну роботу. Особливо фотознимки різних культурних здобутків українських на еміґрації. Наприклад, різні пам'ятники, музеї, школи тощо. Це також робить прикрість Москві. Це примушує її робити щось в тім напрямі і тут. Перекажіть їм — продовжує мій новознайомий, — що помимо всього — культурна робота тут іде вперед.

- А політична? - питаю.

Він вдає, що не чув мене і повторяє: — Помимо всього, культурна праця тут іде вперед.

Тепер скажіть мені: Що там нового в Канаді. Як там живеться нашим землякам? — (Він не знав, чи я з Канади чи США).

— Матеріяльно живеться дуже добре, - кажу я. — Культурно також ми йдемо вперед. В Канаді вже тепер навчають української мови в середніх школах і навіть університетах. Будуємо пам'ятники. Наприклад, пам'ятник Тарасові Шевченкові в Вінніпеґу. Невдовзі буде він і в Вашінґтоні. Але на політичному й релігійному полі нема у нас згоди. Ми розділені, розсварені. Не можемо погодитися — якою саме має бути Україна... — звіряюсь я йому сумовито.

— Ой то шкода, шкода! — каже він. — Це ні вам, ні нам непотрібне. Справа, якою має бути Україна, вирішить життя наше тут, а не на еміґрації. Перекажіть їм, щоб вони розвивали себе якомога в кожній галузі культурного життя... Виробляйте, творіть добру опінію світу про Україну й українців. Робіть це гуртом і кожний зосібна при кожній нагоді, на кожному кроці. Це для вас буде велика заслуга, а для нас — поміч і полегша.

Мені вже пора відходити. Я встаю і сердечно стискаю йому руку. Дякую йому від щирого серця за все. Даю йому свою адресу і прошу, щоб написав колись до нас. Він каже , що може напише, але не під своїм правдивим ім'ям, але ім'ям одного старенького чоловіка, котрому переслідування вже не страшні. Я прошу його потелефонувати до моєї кімнати в гостиниці десь так близько другої години по обіді. Як не буде відповіді, то це буде означати, що дозволу з Москви не було і що я мусіла виїхати з Києва. В іншому разі ми ще зустрінемося.

Вернувшися до гостинниці, я бачила, що мої валізки вже були внизу разом з іншими. Але це не пригноблювало мене. Я знов почувалася так, наче б я діткнулася живого електричного струму... Коректа: живого струму українського народнього життя. Це підбадьорувало, стимулювало мене. Не було найменшого сумніву, що цей киянин це перше кільце в тому ланцюгові, що (так, як обіцяв мені таємний духовний достойник) буде допомагати мені у вико-

нанні мого припоручення. В душі панував тихий, але творчий спокій; без уваги на те, чи прийде дозвіл для мене остатися ще кілька днів у Києві, чи не прийде.

Заходжу до їдальні і сідаю при столі. В СССР не можна ніде купити навіть горнятка кави перед 8:30 рано, бо всі кіоски, ресторани, кав'ярні ще закриті. Сидячи на холоді, я не тільки змерзла, але й зголодніла.

До мене підходить Лариса — я бачу по виразі її лиця, що вона має добру вістку для мене. Так воно і є. З Москви прийшов нарешті дозвіл побути до кінця тижня в Києві. Вона радить відіслати свої валізки до кімнати, щоб їх через помилку не повезли до летовища.

Я замикаю на мить очі і дякую Всевишньому за Його поміч. Я певна, що Його воля твориться і тут, у Совєтах, хоч Його існування совєтська влада заперечує. Опісля оголошую цю радісну вістку (що прийшов дозвіл з Москви) іншим туристам. Та вони не тільки не тішаться, навпаки — тривожаться: — Чи маю я кого в Києві? — питають.

— Ні, не маю — кажу я.

— І не страшно вам тут самій оставатися?...

Вони пригадують мені різні випадки в Совєтах, коли людей арештували й ув'язнювали без ніякої дійсної причини, тільки під претекстом шпигунства тощо. Сестра Павля і шваґер теж трохи бентежаться, хоч вони знали про мої заходи остатися тут довше.

— Сподівайтеся мене в Москві в суботу! — кажу я. — Як не буде мене там, то вдайтеся негайно до американського консуля в Москві. Це зробить, у всякому разі, наш провідник лікар, але не зашкодить ще й іншим внести скаргу, коли б так, не дай Господи, я десь пропала.

Туристи обіцяють зробити все можливе. Вони гуртом підуть до американського консуля, — кажуть вони напів жартом, напів серйозно. Сестра обіцяє зателефонувати моєму чоловікові в Америці.

Лариса слухає, підсміхається і каже: — Не тривожтеся. Тутешні інтуристки вами дуже добре заопікуються.

(Далі буде)

Сторінка Українського Золотого Хреста

РЕЗОЛЮЦІЇ 21-ГО З'ЇЗДУ УЗХ 5 — 6 ВЕРЕСНЯ 1964 Р.

1) 21-ий З'їзд Українського Золотого Хреста з великим пієтизмом у 25 річницю Проголошення Карпатської України згадує всіх борців за визволення і клонить голови перед тими, що поклали своє життя у нерівній боротьбі за свободу Срібної Землі.

2) 21-ий З'їзд УЗХ, у 50-у річницю вимаршу Українських Січових Стрільців на боротьбу за визволення України, схиляє свої голови перед їхніми геройськими вчинками.

3)З'їзд шле щире привітання сестрам і братам на Рідних Землях, що в умовинах жахливого московського терору зберегли у своїх серцях ідеал Незалежної Української Держави та непохитно борються проти насилля червоної Москви.

4) Вітаємо голову Світової Федерації Українських Жіночих Організацій (СФУЖО) — пані Олену Залізняк та все жіноцтво, зорганізоване в Об'єднанні, та зобов'язуємось далі співпрацювати для успішного ведення організаційної праці української жінки у світі.

5) Заявляємо, що так,як і впродовж 34-х років, так і надалі УЗХ визнає ці самі ідеологічні засади, що й ОДВУ, і закликає всі свої відділи до дальшої співпраці з братніми організаціями.

6) 21-й З'їзд УЗХ приймає постанови конференції ІСНО у Вашінгтоні в червні 1964 р.

7) З'їзд підкреслює своє дружнє відношення з нашими сестринними організаціями.

8) 21-й З'їзд УЗХ закликає відділи УЗХ:

а) переводити на своїх місячних сходинах гутірки на виховні теми;

б) організувати в тих осередках, де таких немає, дитячі садки або світлички, бо моральне і національне виховання починається від наймолодшого віку дитини;

в) допомагати курсам українознавства, підтримуючи їх морально і матеріяльно, а там, де таких немає, твердо домагатися від громадських чинників створення таких курсів.

9) 21-ий З'їзд УЗХ закликає відділи:

а) посилити співпрацю з референтурами Суспільної Опіки інших українських та американських організацій;

б) провадити кожного року збірки на харитативні цілі, визначені Головною Управою УЗХ;

в) продовжувати свою харитативну працю і уможливити через фінансову підтримку потребуючій молоді і дітям учащати на курси українознавства, як теж на перебування в літніх Таборах Молоді УЗХ та створити для тих цілей Таборовий Фонд при

Головній Управі УЗХ.

10) 21-ий З'їзд УЗХ закликає відділи:

а) продовжувати працю для збереження нашої традиції та дбати про її типовість в цілі передання її молодому поколінню;

б) дальше підтримувати нашу пресу та наукові видання;

в) посилити діяльність для зібрання фондів і матеріялів для зреалізування проєкту Ювілейного видання творів Олени Теліги;

г) заохотити своє членство включитися в працю нової батьківщини для збагачення її культури нашим віковим надбанням та освідомлювати чужинців з сучасними проблемами України і українського народу.

11) 21-ий З'їзд УЗХ уважає за потрібне видавання Бюлетеню УЗХ.

***

В 35-РІЧЧЯ МОЛОДІ УНО

З великим успіхом і з бездоганною підготовкою відбулися величаві святкування МУНО Канади в Торонті, в днях 10 і 11 жовтня, в яких взяла офіційно участь голова Головної Управи УЗХ, п. Марія Квітковська. Святкування відбувалися під патронатом Достойного Л. Пірсона, Прем'єр міністра Канади.

Великий здвиг молоді та велика участь гостей свідчить про живучість цієї нашої цінної організації .Збереження української молоді в Канаді, свідомої свого національного походження та активної в громадському житті — це неабиякий успіх наших братів і сестер в Канаді! УНО і Братні організації, зокрема Організація Українок Канади, вклали багато праці у виховання молодого покоління, яке тепер з гордістю святкувало 30-ліття своєї організації.

Ювілейні імпрези дійсно були на високому культурному і мистецькому рівні. Велике враження на всіх зробила промова (в українській і англійській мовах) дуже енергійного голови МУНО, п. Наталки Бундзи! На ювілейному Бенкеті були присутні представники канадського уряду та численних українських громадських організацій Канади і ЗДА. Великою атракцією святкувань були наші визначні мистці, а саме. пані Галина Андреадіс — оперова співачка з Буенос Айресу; В. Шуст — артист нью-йоркських сцен; Джек Пеленс, фільмовий артист з Голівуду, які були присутні на ювілейному бенкеті і мали мистецькі виступи на ювілейному концерті.

Переглядаючи історію МУНО Канади, великий вклад праці і великі осяги впродовж 30 років,радістю наповняються серця української спільноти у вільному світі. Успіхи цієї молоді, праця членів і членок МУНО та їхній вплив на громадське і політичне життя Канади це балянс, з яким організація МУНО Канади вступає в дальший етап свого існування. Організація може похвалитися своїми членами, які набули високі студії, займають високі становища в Канаді, і цим приносять честь нашому народові. Вони і далі цікавляться українським життям,цікавляться потребами свого народу та свідомі можливостей якнайкраще служити далі своєму народові у боротьбі за волю!

Український Золотий Хрест в Америці завжди цікавився справами української молоді і з великим признанням глядить на наших братів і сестер в Канаді. Ми бажаємо нашому молодшому поколінню, в рядах Молоді УНО Канади далі йти слідами своїх попередників, і завжди пам'ятати за наші святі обов'язки найкраще служити своєму народові, на всіх відтинках політичного і громадського життя. Нехай любов до нашої поневоленої Батьківщини, яка жевріє в серцях Ваших Батьків, далі горить і у ваших серцях, і щоб наш нарід завжди міг гордитися своїм молодим поколінням, повним енергії, ідейности і молодечого запалу!

Честь і слава МУНО Канади!

(М. К.)

30 жовтня 1964 в Нью Йорку помер
ВАСИЛЬ КОСАРЕНКО-КОСАРЕВИЧ
автор книжки «Московський сфінкс» виданої нім. та українською мовами (анг. вид. готувалося) та багатьох публіцистичних статтей на тему московського імперіялізму (так білого, як і червонго зафарблення). Був вельми послідовний щодо цього в своїх усних і пресових виступах завжди викриваючи й бичуючи підступство і провокаційні методи політики Москви щодо поневолених нею країн, а зокрема і особливо України.

В. Косаревич-Косаренко народився в Галичині 1889 і після кількарічного періоду дипломат. служби в роках існування УНРеспубліки, присвятився публіцистичній праці, живучи в еміграції — спочатку в Німеччині, а з 1957 року — в Нью-Йорку, ЗДА. Тут він увесь час брав найактивнішу участь і в праці Літерат.-Мистецького Клюбу, будучи членом Управи, секретарем.

Покійний належав також і до співробітників «Самостійної України».

В. Й. П. !

Independent Ukraine

2315 WEST CHICAGO AVENUE

CHICAGO 22, ILLINOIS, U. S. A.

Return and Forwarding Postage Guaranteed

BULK RATE
U. S. POSTAGE
PAID
Chicago, Ill.
Permit No. 7547

Mr. W. Storozynsky
1621 Lincoln Avenue
Lakewood, Ohio 44107